

Riječ

broj 29
prosinac
2001.



glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

- Razgovor:
Vlaho Bogišić
- Hrvatska i EU
- Teško radanje
novog svijeta
- Neuništivi grad
- Vlado Gotovac
- U traženju
izgubljenog puta
- Hrvatsko kulturno
ušće 2001.





Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden kolektivni član Matice hrvatske



Naslovnicu:

Nikola Božidarević:
Sv. Marija na Dančama
Dubrovnik, detalj poliptika

Riječ

Glasnik Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden

Glasnik izlazi tri puta godišnje.

Adresa uredništva:

Friedrichstr. 24, D-65185 Wiesbaden
Tel: +49(0)6128-42483 i +49(0)611-174148
Fax: +49(0)6128-45856
E-Mail: rijec@gmx.de

Nakladnik:

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden
Friedrichstr. 24, D-65185 Wiesbaden
Internet: <http://www.hkz-wi.de>
Za nakladnika: Ante Marinčić

Glavna urednica: Biserka Andrijević

Članovi uredništva: Dragica Anderle,
Ivo Andrijević, Edvin Bukulin, Ante Marinčić

Suradnici: Malkica Dugeč, Ivica Košak,
Ivek Milčec, Kornelija Reitel

Rukopisi se ne vraćaju.

Cjenik oglasnog prostora:

1/1 stranica: 200 DM, 1/2 stranice: 100 DM,
1/4 stranice: 50 DM, 1/8 stranice: 25 DM

Banka: Nassauische Sparkasse Wiesbaden

Broj računa (Kto.): 116 027 186

Broj banke (BLZ): 510 500 15

*Svim članovima i priateljima
Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden
i svim čitateljima Riječi*

želimo

*čestit Božić
i mnogo sreće i uspjeha
u Novoj godini*

Članovi predsjedništva HKZ-a Wiesbaden:

Ante Marinčić, 0611-6000981
Biserka Andrijević, 06128-42483
Dragica Anderle, 06127-61976
Ivo Andrijević, 06128-42483
Juraj Štambuk, 0611-86714
Danica Tropšek, 06132-714602
Nada Višak, 06122-15226
Marta Rimac, 06128-21816
Vera Tomašić, 06132-87475

UVODNA RIJEĆ

Vrijeme! kako ono neumoljivo a nadasve brzo prolazi! Eto, jučer smo dočekali ovu prvu godinu novog stoljeća, a sada ju se već spremamo otpustiti u prošlost koja je samo predmet našeg sjećanja. Zar samo sjećanja? Ne djeluje li prošlost i na sadašnjost i na budućnost? I što to zapravo znači: djelovati na sadašnjost i budućnost? Zar prošlost, sadašnjost i budućnost nisu dijelovi istog vremena? Zar vrijeme nije također neko bice? I kako to, kojim silama djeluje prošlost na budućnost? Vrijeme naime ne posjeduje neku silu kojom može na bilo što utjecati. Nije li više na djelu neka druga sila, recimo sila gravitacije u fizičkom svijetu koja čini da se sve oko nas po ustaljenom redu vrti? Proreći kada će se nešto zbiti ili kada se je to u prijašnjim stoljećima u sunčevom sustavu zbivalo, u stvari je isto "proricanje". I upravo ta točnost služi kao sredstvo za mjerjenje vremena. I mi mjerimo vrijeme kao da znamo što je. I doista, kad mene pitate što je vrijeme, tada znam što je, a čim me zapitate nešto o njemu, tada više ne znam. Tako nekako rasuđuje sv. Augustin. Ali, jeste li se ikada zamislili nad pojmom sadašnjosti i vječnosti, zapitali kako bi ih opisali: sadašnjost je tako kratka da ima samo prošlost i budućnost, a vječnost ima samo sadašnjost. Imajući to u vidu, što onda znači "vječni tok vremena"?

Hrvatskim fotografima je vrijeme kao neko more u koje možeš skočiti pa su u Wiesbadenu priredili izložbu fotografija pod naslovom "*Skok u vrijeme*". Prikaz s otvaranja te izložbe možete čitati u ovom broju Riječi.

I još ima u ovoj Riječi štiva koje je povezano bilo s prošlim (povijest), sadašnjim ili budućim vremenom. To je na pr. razgovor s Vlahom Bogišićem koji kaže da je "*Hrvatska danas u depresiji*", zatim Ante Marinčić piše o HSKNJ-u kao o "*Neizvjesnu putu u budućnost*", a Edvin Bukulin piše u "*Neuništivom gradu*" o prošlosti i budućnosti Zadra.

Kornelija Reitel u svom uzbudljivom "*Traženju izgubljenog puta*" piše kako je to bilo u prošlosti (prije nego je izbjegla iz Bosne) i kako je to u sadašnjosti u Njemačkoj. Oni putovi u Bosni su bili znani, a ovi u Njemačkoj vode u nepoznato, zato stvaraju nelagodu.

Ivo Andrijević razmišlja na malo ironičan, malo gorak način o svijetu budućnosti: "*Teško rađanje novoga svijeta*".

Doista, kad se pogleda ova prva godina toga novoga svijeta, tada se ljudsko srce izmučeno strahotama 20. stoljeća može još samo slediti. Ljudi, koji misle da svijet mora izgledati točno onako kako oni to zamišljaju, priredili su sablasni vatromet u New Yorku. Taj je vatromet srušio iluzije o nastupu dugotrajnog mira. Varka je također da se terorizam može pobijediti. Terorizam se ne može sasvim iskorijeniti jer mi ljudi ne možemo stvoriti apsolutno pravedno društvo. Moguće je ipak stvoriti toliko pravedniji svijet da teroristi ostanu na suhom. Možda, jednom u budućnosti, ali danas?

Danas je rat!

U toj buci ratne grmljavine zaglušeni, u tim bljeskovima strijeljâ bogovâ rata zasljepljeni, u strahu i trepetu od neizvjesne budućnosti udosmo u tiho, radosno, milosno Došašće onoga koji donosi spas. Evo uskoro onoga koji će nam kasnije tako blagodarno reći: "Nisam došao suditi svijetu, nego svijet spasiti. Mir vam svoj dajem, mir vam svoj ostavljam. Dajem vam ga ne kao što svijet daje" (Iv 12,47 i 14,26).

Bože, daj nam svoj mir!

Sretan Božić!

KAZALO

Pisma čitatelja	2
Razgovor	
Vlaho Bogišić	3
Osvrt	
Ivek Milčec: Hrvatska i Europska unija	7
Promišljanja	
Ivo Andrijević: Teško rađanje novoga svijeta	8
Iz života zajednice	
Biserka Andrijević: Mala zemlja za veliki odmor!	11
Ivo Andrijević: Nemar, nebriga i ravnodušnost	12
Ante Marinčić: Kung Fu pozdrav jeseni	13
Ivo Andrijević: Hrvatska enciklopedija, povijesni pokušaj i suvremena izvedba	21
Matica hrvatska	
Ivo Andrijević: Ustrajati u širenju hrvatske knjige i kulture	19
Iz hrvatskih krajeva	
Edvin Bukulin: Neuništivi grad	14
Sjećanja	
Dragica Anderle: Vlado Gotovac	22
Hrvatski svjetski kongres	
Ante Marinčić: Put u neizvjesnu budućnost	24
Iz rajsко-majskog područja	
Ivo Andrijević: Skok u vrijeme	28
Ivica Košak: Hrvatsko kulturno ušće 2001.	30
Iseljeničke pripovijesti	
Kornelija Reitel: U traženju izgubljenog puta	25
Govorimo hrvatski	
Edvin Bukulin: Doček večeri uz zvuke orgulja	27
Izvješća	
	32

Na veliku radost uredništva, "Riječ" je ovaj put dobila dva pisma koja nas potiču i hrabre u dalnjem izdavanju, a bilo bi nam vrlo drago kad bi potaknula i druge naše čitatelje na češće pisanje. Treba li podsjetiti: pisma uvijek objavljujemo (pod jednim uvjetima pristojnosti i dobre namjere), jer poštujemo pravo svakog čitatelja na ocjenu sadržaja. I Vaše ćemo objaviti, bez razlike radi li se o pohvali, prigovoru ili ispravci! Ujedno zahvaljujemo mnogima koji su nam svoje dojmove o "Riječi" priopćili usmeno, te nam i tako puno pomogli.

Poštovano uredništvo,

danasm nam je stigla nova "Riječ". Kao i uvijek, pravo osvježenje! I kao uvijek - čovjek je naumi samo na brzinu prelistati (za čitanje se "nema vremena"!), ali kad se ipak počne temu za temom čitati, ne može se stati. Pogotovo "Opet schiavi" Ive Andrijevića, Milčecov "Je li Hrvatska polarizirana", Bukulinov "Zrinski" ili Košakov "Strani mediji ...", su jedan aktualniji od drugog, na zavidnom i kompetentnom nivou, dok s posebnim zanimanjem pratim "Govorimo hrvatski". Neobično je aktualno i dobro objašnjenje o predstojećim izborima za Vijeće stranaca, pri novom, komplikiranom načinu glasovanja. Porazno niski broj stranaca koji su pred četiri godine išli na izbore, ne bi se smio i ovog puta ponoviti, jer nam Nijemci gotovo s pravom prebacuju, kakvu legitimaciju uopće imate za Vijeće? Barem se to ne bi smjelo dogoditi s Hrvatima! Ako se sada ne počne s time, kasno je kasnije jadikovati.. Misije bi u tome morale intenzivno poduprijeti hrvatska društva ... vjerujem da hoće, moguće nešto intezivnije nego u prošlosti.

Eto, htio sam Vam se ovime samo zahvaliti na bogatom sadržaju i trudu oko "Riječi" s čime se, po mojem saznanju, jedva koje hrvatsko društvo u Njemačkoj može pohvaliti. Zaslужuje pohvalu i novi Vaš predsjednik, koji je s dužnom odgovornošću preuzeo što je u naslijede primio i dalje u Vašoj HKZ okuplja angažirane članove i suradnike.

Samo toliko, uz pozdrav i želje da se tako ustraje, kao primjer drugima, kod kojih se ponekad elan i požrtvovnost – kao – gase.

Uz najljepše pozdrave

Ivica Šponar

Dragi prijatelji u Hrvatskoj kulturnoj zajednici,

svaki put se veselim kada dobijem „Riječ”, a Vaš zadnji broj, iz srpnja, svidio mi se posebno. Čestitam Vam na Vašem trudu i uspjehu.

Lijepo je susretati stare prijatelje kako i dalje rade na zajedničkom poslu, a također je ugodno vidjeti da se Vaš tim proširuje, također i mladim ljudima, a usto s tako mladim predsjednikom na čelu!

"Riječ" mi pomaže da ostanem pomalo u toku, da saznam što se dalje događa nakon našeg odlaska iz Wiesbadena, i u tom smislu mi se tekstovi Ive Andrijevića čine posebno informativnima i literarno dotjeranima. No, uočila sam i puno drugih zanimljivih i dobrih priloga, usto nažalost i onih tužnih – o preranim odlascima, što je bolno i teško čuti.

Najvažnije mi se ipak čini to da Vaša inicijativa trajno budi vrstu pouzdanja, jer pripada u ljudske aktivnosti koje su, bez svake sumnje, na dobrobit ljudi i zajednice u kojima živimo. Nekako sam ponosna da sam ranije mogla biti skupa s Vama.

Mi smo sada u Zagrebu punih šest godina – kako vrijeme brzo prolazi i kako starimo! – i sada se osjećamo već potpuno "reintegrirano"! Kada bih pak trebala nešto kratko i stilizirano reći o tom ukupnom iskustvu, a što bi Vas možda zanimalo, mogla bih reći da mi se čini da je hrvatsko društvo u tom razdoblju ipak značajno napredovalo. Što se aktualnog političkog trenutka tiče, on mi se uopće ne sviđa. Nije problem što je na vlasti lijevi centar, jer to je stvar političkog ukusa biračke većine, a HDZ je svojevremeno na mnogim točkama bio prevršio svaku mjeru, već što je sada na površini previše ljevičarskih struja s ljudima koji se samo prave da su blizu centra, a koji Hrvatsku zapravo uopće ne vole, a možda joj ne žele ni dobro. Vidi se da je duboko u njima zapravo nešto drugo.

Baš dobro! To bi nas moglo motivirati da opet pokažemo zube.

Od srca Vas pozdravljam, a od srca također želim da budete dobro.

Vaša Maja Runje

Vlaho Bogišić

Hrvatska je danas u depresiji

Nedavno je u Wiesbadenu održan susret Matice hrvatske i kulturnih udruga – članica MH u Njemačkoj kojem je prisustvovao ugledni gost iz domovine, g. Vlaho Bogišić, ravnatelj Leksikografskog zavoda i potpredsjednik Matice hrvatske. Bio je to povod ovom našem razgovoru koji smo vodili u župnom uredu u stanci između radnog susreta i predavanja koje je g. Bogišić održao istu večer.



Vlaho Bogišić

Riječ: Gospodine Bogišiću, vi ste danas prvi put nazočni susretu MH i hrvatskih kulturnih udruga, kolektivnih članica i ograna MH u Njemačkoj. Kako ste vi doživjeli ovaj susret i je li on koristan za MH?

Bogišić: Da, prvi sam put na jednom ovakvom susretu hrvatskih kulturnih zajednica ili udruga Hrvata u Njemačkoj koji su zauzeti oko naše kulture, no bio sam među našim ljudima u Njemačkoj, iako ne na ovakav način, već nekoliko puta. Prije nekoliko godina prisustvovao sam susretu mladih hrvatskih sveučilištaraca koji žive u Njemačkoj i koji imaju svoje godišnje susrete. Čini

mi se da je itekako važno održavati tu vrstu razgovora. Naši ljudi, pogotovo oni koji su otišli u zapadnu Europu gdje udaljenosti nisu velike i koji su bili uvijek povezani s matičnom domovinom nisu prestali osjećati taj zajednički prostor kao svoj prostor. Stoga su današnje političke fraze u Europi ili naše kulturne fraze o tome kako smo oduvijek pripadali europskom prostoru jednako netočne. Naši ljudi koji su otišli u zapadnu Europu koju se danas doživljava kao cijelu Europu, a zapadna Europa nije cijela Europa, najbolje znaju u čemu su stvarne razlike u svakom pogledu, u kulturnom, u pogledu životnog standarda, u pogledu morala koji je na drugi način formuliran u Europi nego kod nas i na koji način naš čovjek zapravo uspjeva u Europi. Stoga je to obostran dodir i svaki put kada mi koji živimo u Hrvatskoj dolazimo ovamo, ne dolazimo iz uzajamno prosvjetiteljskih pobuda. To nije lak put i često je povezan s poteškoćama koje su jednako poteškoće vama ovdje kao i nama. Svi mi imamo svoj život uređen tako, da nije jednostavno poduzeti ni motivirati se na takvu akciju, ali takva akcija s gledišta svakog od nas kao pojedinca i onoga što inače radimo u kulturnom smislu je neobično važna. Njemačka je velika zemlja, zapravo Europa u malom na neki način, u njoj su svi europski bitni procesi na djelu u gospodarskom i kulturnom smislu i zato je uvijek veliki izazov doći u Njemačku.

Riječ: Vi dakle pozdravljate ove naše susrete ili dodire kako to vi kažete. Što bismo mogli učiniti da unaprijedimo taj rad?

Bogišić: Nama je u MH oduvijek bilo jasno kako rad onih naših ljudi poput vas koji djeluju među brojnim hrvatskim iseljeništvom, u velikim našim zajednicama, nije politički rad. Cijeli naš narodni život često se iscrpljuje u razumijevanju toga što nam se dogada kao onoga što se dogada na dnevnoj političkoj razini. Vi vrlo dobro znate da tako nije uređen život ni jednog modernog društva na Zapadu, ni na lokalnoj ni na razini narodne zajednice. Mislim da je iznimno važno održavati tu

vrstu susreta, bez obzira o kako malim brojevima ljudi se sada radilo koji žele sudjelovati u tako osmišljenom poslu, upravo stoga što se sve velike stvari ne samo na razini povijesnog promatranja nego i razini razumijevanja suvremenih procesa mogu razumijeti iz onog dijela zajednica koje su organizirane, ne kao elite, nego kao onaj dio naroda koji želi razumijevati cjelinu života u kojem sudjeluje.

S jedne strane naši ljudi su često zauzeti, sasvim opravданo, osnovnim životnim potrebama. Najveći dio našeg naroda, i u domovini i van nje, i dalje je zaokupljen nekom vrstom prвobitne akumulacije. Ni kao društvo u zemlji ni kao zajednica izvan zemlje još uvijek ne uspijевamo na toj razini spontano izdvajati za javne poslove onoliko koliko bismo sami od sebe očekivali. S druge strane, što je sasvim suprotno takvom, recimo uvjetno, opravdanom stanju stvari, postoji iznimno zanimanje oko obnašatelja javnih dužnosti kad je riječ o političkom djelokrugu. To su posve proturječni procesi, da bi narodu koji još uvijek ne može sebi priuštiti ozbiljna sredstva za javne poslove bilo itekako stalo tko se tim javnim poslovima bavi. Dok se ne uspostavi ravnoteža između te dvije razine, mi ćemo imati napetosti, a te napetosti se mogu prebroditi samo ovim što vi radite, dakle razgovorom o onom dijelu narodnog života i narodnih pitanja koji nije vezan s dnevnim probitcima ni s time tko će nas voditi.

Riječ: Nedavno ste postali ravnatelj Leksikografskog zavoda u kojem radite već dugi niz godina. O poteškoćama u Zavodu i o potrebi njegove obnove se u javnosti i medijima mnogo pričalo i pisalo. Što bi se bitno trebalo promijeniti?

Bogišić: Zavod ima ozbiljnu tradiciju. Naš Leksikografski zavod je jedna od rijetkih naših narodnih institucija na području javnog života, dakle na području kulture i znanosti, koja ravnopravno može stajati uz slične velike institucije razvijenih i mnogo većih naroda. Kada je svojedobno, prije nekoliko desetljeća, na mnogo nižoj razini pokazano i ovde u Njemačkoj što je sve Zavod do tada napravio, izazvalo je veliko čuđenje da je tako što uopće moguće. Mi naravno, kao narod, teško možemo održati tako skupe velike sustave. Leksikografija je, ja to volim usporediti, iako je posve neusporedivo, kao proizvodnja tenka ili zrakoplova. To nije separatno ni specijalističko područje, ali podrazumijeva određenu složenu i zahtjevnu proizvodnu liniju. Sasvim je jasno da bi bilo besmisleno odustati od jednog takvog sustava, kad ga već naš narod ima, ali isto tako je jasno da naše tržište knjiga, tržište potreba za takvim činjenicama nije takvo da bi Zavod, što se danas očekuje od svih instituta te vrste u Hrvatskoj koji se bave primjenjenim istraživanjima, mogao živjeti od

vlastite djelatnosti. Stoga je kriza u Zavodu do koje je došlo, kriza srednjih godina. S jedne strane Zavod je ušao u životno razdoblje kad je, vjerojatno, pogrešno mislio da bi i nadalje mogao opstati kao državna institucija, a s druge strane je bila kriza izazvana poteškoćama da se prijede, kao što je to kriza za cijelu Hrvatsku, iz naslijedenog načina života pred nove izazove.

Nadamo se, da će Zavod ne samo opstati, nego i održati razinu svojih izdanja unutar standarda što je činio i u razdoblju kada je to bilo mnogo teže, pod uvjetima socijalističke slike svijeta koja nije podrazumijevala kritičan odnos prema znanosti i životu. Ne samo da se standardi neće sada rušiti nego će se svakako i podizati, ali ono što je za Zavod bitno, jest da podigne razinu svoje proizvodnje, da podigne razinu izdanih djela, da ih bude više. Koliko ćemo u tome uspjeti tek ćemo vidjeti.

Riječ: Vrlo ste zauzet javni djelatnik: ravnatelj ste Leksikografskog zavoda, potpredsjednik Matice hrvatske, glavni urednik matičnog časopisa "Kolo" i član ste Vijeća HRT-a. Leksikografija je istraživački, znanstveni rad, dakle vrlo zahtjevan i složen posao. Kako uspijivate uskladiti sve te obvezе i dužnosti?

Bogišić: Ja sam prije svega leksikograf. Pomoćnik sam glavnog urednika Hrvatskog biografskog leksikona, što sam bio i prije mog imenovanja za ravnatelja Leksikografskog zavoda. U tom leksikonu se na kritičan način obrađuju biografije svih ljudi naše prošlosti rođenih do 1945. godine, koji su važni po bilo kojem mjerilu za naš narodni život. Taj leksikografski posao se sastoji od biografskog posla, od dokumentacijskog posla, a često i od rječničkog posla. Leksikografija u užem smislu, kao što vi kažete, podrazumjeva veliku strpljivost i kabinetski rad i to nije vezano s obnašanjem javnih, a pogotovo ne ceremonijalnih i pompoznih dužnosti. Ja bih to povezao s onim čime smo počeli ovaj razgovor. Hrvatska, prije nego što je preuzela odgovornost za sebe u svoje ruke, je mislila da raspolaže, ili se tako osjećalo, s velikim gospodarskim potencijalima, s potencijalima u znanosti, u športu, u ljudima. Uglavnom, razmjeri s kojima smo rukovali, ili podsvjesno ili su nam drugi o tome govorili, su bili pretjerani i netočni. Sigurno je, kad ne bih osjećao potrebu zauzeti se u nekim od tih situacija, to ne bih činio, jer to oduzima vrijeme i energiju. No nažalost kod nas u Hrvatskoj još ima odveć ljudi, a vjerujem i u našim zajednicama u inozemstvu, koji se ili nisu spremni zauzeti ili očekuju da će rezultati toga zauzimanja biti vidljivi na kratki rok. Moje zauzimanje u Matici hrvatskoj, a preko nje i u Vijeću HRT-a - što je gotovo posve besmisleno, jer je Vijeće jedan megalomanski,

naslijeden sustav koji bi trebalo hitno preinaciti - su takve naravi da se pokušava stvarateljski djelovati mimo trenutnih ili dnevnopolitičkih strasti koje tako potresaju hrvatsko društvo.

Na žalost u hrvatskome društvu je velika demobilizacija, veliki pad motivacije tako da zauzimati se znači prihvati odgovornost ponekad i iznad vlastitih mogućnosti. Kad čovjek ozbiljno razmisli bi li se trebalo baviti posve predano samo leksikografijom, na što sam sada kao ravnatelj Leksikografskog zavoda prisiljen, pa više nemam niti kada želim - vremena za javno zalaganje, dolazi u ozbiljnu dvojbu. Možda više ne živimo u povijesnom vremenu, država je stvorena i učvršćena, ali vrijeme našeg naraštaja još uvijek zahtjeva onu vrstu javnog očitovanja i zalaganja koji se u sređenim društвima ne očekuju. Biti leksikograf u Hrvatskoj ili leksikograf u Münchenu ili Wiesbadenu nije isto.

Riječ: Spomenuli ste Hrvatsku televiziju i rad u njenom Vijeću kao posve besmislenim. Govorite o megalomanskом, naslijedenom sustavu koji hitno treba reformirati. Znači li to da se ništa nije promijenilo, da HRT nipošto nije neodvisna i da je zapravo u službi nove vlasti?

Bogišić: To pitanje je vezano s načelnom razinom i s razinom stvarnog stanja. Načelna razina je sve ono što je uzor u zemljama ili društвima demokracije modernoga svijeta. Amerika je to posve izravno tražila od Hrvatske u ratnim uvjetima, a sada u ratnim uvjetima u Americi to primjenjuje na posve drugi način. Ozbiljni elementi cenzure, ozbiljni elementi ograničenja, ozbiljni elementi dogovaranja oko toga što će se objaviti su na djelu u samoj Americi. Ne pada mi na pamet uspoređivati američki i hrvatski položaj. Možda na neki način Amerika ili Njemačka imaju pravo Hrvatskoj postavljati mjerila, a da naravno nikako ne dolazi u obzir obrnuto. Sve su to činjenice, ali nigdje na svijetu nije moguće, kad je riječ o obavještavanju, stvarati uvjete s obzirom na opće vrijednosti. Hrvatski prostor izvještavanja je urušen. Ono što je za Hrvatsku veliki izazov ili poteškoća jest da nezavisni ili ozbiljni, profesionalni dnevnik kakav je imala u posljednjem razdoblju i posljednjim godinama socijalističkog razdoblja više ne postoji. Mediji su promijenili strukturu vlasništva, postali su privatni mediji, a društvene grupe su počele određivati novinske sklonosti na način da su negativni ili senzacionalni sadržaji postali ključ za stvaranje medijske slike zemlje. Svima je pak s druge strane jasno da je nacionalna televizija koja nije ni državna ni javna, ali jest nacionalna, ipak medij tolikih razmjera koji mora biti pod nekom vrstom nadzora. Ukoliko bi se tom nadzoru oteo ne bi se dogodilo ništa u političkom smislu dramatično,

ali bi se dogodilo isto što i s tiskom. Hrvatska televizija bi se u kratkom roku prestala baviti bilo kakvom zbiljom i počela bi se baviti samo istinskim ili izmišljenim lopovlucima, društvenim skandaloznim kronikama i uspjesima sportaša ili izborima ljetopisaca. Proces u kojem se odvija pretvorba televizije je određen s dva bitna ograničavajuća čimbenika. Jedan je prekobrojna zaposlenost. Televizija i dalje slijedi logiku zakona o udruženom radu tako da se radnika, grubo govoreći, može otpustiti samo tako da se likvidira poduzeće. Prema tome, nadati se da će to na kratki rok biti riješeno je zavaravanje. Drugi bitni ograničavajući čimbenik jest da cijela zemlja počinje na području javnog života djelovati po načelu "držite lopova". Dakle različite političke opcije jedna drugoj unaprijed govore "ovo je lopov ili ovaj nadzire". Na taj način ne nadzire više nitko. Pravi problem medijskog prostora u Hrvatskoj, najviše Hrvatske televizije, je što njoj ljudi kao i svim hrvatskim novinama još uvijek vjeruju samo po navici, iz dosade ili zato što im ništa drugo ne preostaje. Za svaku ozbiljnu ili sređenu zemlju je takvo stanje veliki problem, pa čak i sigurnosni problem. Ukoliko ne vjerujete nikakvom sredstvu izvještavanja onda polako počinjete ne vjerovati u samoga sebe. Čini mi se da je to ozbiljan problem HRT-a kao i uopće jedan od najozbiljnijih problema javnog i kulturnog prostora u Hrvatskoj danas.

Riječ: Svojevremeno se govorilo da bi Hrvatska trebala biti zemlja - partner na frankfurtskom sajmu knjiga? Kakvo je stanje u hrvatskom nakladništvu i bi li to Hrvatska doista bila u stanju?

Bogišić: Sajam knjiga u Frankfurtu je moćna svjetska manifestacija koja podrazumjeva razmjere i snagu nakladnika. Kad bi hrvatsko nakladništvo bilo u najboljem stanju, što nije, Hrvatska jednostavno po svome potencijalu ne bi mogla biti nešto takvo. Ako bi postojao neki poseban, simboličan razlog da se Hrvatsku postavi kao zemlju - partnera na Sajmu i obave temeljite pripreme za takvo što, onda da, ali da se Hrvatska čisto iz političkih, ceremonijalnih, megalomanskih razloga pojavi na Sajmu knjiga kao dominantna zemlja, to Hrvatska apsolutno nije u stanju. Nije u stanju njeni produkcija knjiga, a ni odnosi u njenom izdavaštvu to ne omogućuju. Nijemci kao domaćini ovoga svjetskog sajma vrlo dobro znaju da mi u Hrvatskoj nismo u stanju ustrojiti prodajnu mrežu knjiga, oni znaju da je količina stranih knjiga koje ulaze u Hrvatsku nažalost tragično smiješna, da je isporuka tih knjiga posve nesređena. Oba ministra kulture - i bivši ministar Biškupić koji je došao na tu ideju vjerojatno na nečiji naputak, i sadašnji ministar

kulture Vujić - dobro razumiju što je to knjiga i vjerujem da ni jednome ni drugome nikad ne bi palo napamet kombinirati na takav način. Takve smotre ili takve parade ili takvi nepromišljeni koraci Hrvatskoj bi donosili više štete nego koristi. Trenutak lažnoga sjaja - kad bi ga se i moglo upriličiti, a ja čak i u to sumnjam - bio bi vidljiv kao Potemkinovo selo. Frankfurtski sajam nije mjesto gdje bi se moglo na taj način skrivati, pokazivanjem skrivati. No sasvim je sigurno da Hrvatska na frankfurtskom sajmu dobiva svoje mjesto u krugu zemalja, kultura i nakladnika kojima pripada. Ona je svoje predstavljanje na tome Sajmu mnogo bolje prilagodila standardima koje sam Sajam i velike kulture postavljaju nego neke druge zemlje. To je tradicija koju Hrvatska već može slijediti i u kojoj se može na razmjerno ravnopravan način pokazivati.

Riječ: Kako vi ocjenjujete stanje kulture i duha u Hrvatskoj danas?

Bogišić: Hrvatska je danas u depresiji. To se moglo predpostaviti i MH, koja djeluje ovih deset godina od kad je obnovljena, je u svojim djelima čitavo to vrijeme razmišljala zašto se u Hrvatskoj ne postupa odgovornije s budućnošću. Hrvatska je tradicionalno zemlja okrenuta prošlosti. U tome načelno nema ništa lošeg, međutim održivog društvenog razvijatka

nema bez vizije, nema bez sredstava, ali nema ni bez planiranja budućnosti. Današnje hrvatsko stanje određuju, nažalost, okolnosti koje su određivale hrvatsko stanje i kada Hrvatska nije bila samostalna. Mladi ljudi napuštaju zemlju, na neki način, potrošenih idea, što se događa nakon svakoga rata i nakon svake pobjedničke akcije kakva je bila naša s uspostavom države, te dolazi do razdoblja depresije, tjeskobe i sumnje u vlastite mogućnosti iako nema nikakvih stvarnih razloga za zabrinutost. Sigurno je da hrvatsku duhovnu strukturu u sljedećem razdoblju očekuje mnogo više motivacije i zalaganja nego što su ga ljudi spremni dati. Ljudi se na različite načine i često opravdano osjećaju prevarenima, i naši građani, a i naši ljudi u Europi i Americi. Čovjek se štoviše često osjeća prevarenim i pred samim sobom nakon onoga što je učinio bez da ga je drugi prevario. Volio bih vjerovati da je naš narod, naša narodna zajednica u stanju sućuti se s tom vrstom povijesnog iskustva koje je logično s obzirom na činjenicu da smo sada svoji gospodari. Ako smo i bili prevarenii, jedini put za izlazak iz toga osjećaja je da se pomirimo sa sobom da je riječ o prevari unutar obitelji.

Razgovor vodila: Biserka Andrijević



Biserka Andrijević u razgovoru s Vlahom Bogišićem

Hrvatska i Europska unija

"Sporazumom smo izrazili povijesnu težnju hrvatskoga naroda da se nađe u zajednici europskih naroda i država, ne prihvaćamo regionalne okvire na putu u Europsku uniju" izjavio je 29. listopada hrvatski premijer Ivica Račan u Luxemburgu nakon svečanog potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU.

"Sporazum ne bi smio biti potpisani prije nego što se o tome izjasne hrvatski građani" izjavio je Anto Đapić, predsjednik HSP-a, a čelni čovjek HDZ-a Ivo Sanader nadodaje dan kasnije u Večernjem listu "kako je Sporazum s EU loš dokument u kojem se ne navodi kako će se Hrvatska pridružiti EU".

Prema gore navedenim citatima, hrvatska oporba misli da taj sporazum otvara proces balkanske, a ne europske integracije. Postavlja se pitanje što bi Hrvatska poručila Europskoj uniji da je Vlada, na zahtjeve oporbe, pristala odgoditi potpisivanje Sporazuma? Što oporba nudi kao alternativu? Zaboravlja se da je EU veliko tržište i moćna politička sila i da je svijet toliko povezan da je izolacija iluzija. Ako se Hrvatska ne bi priključila Europskoj uniji, morala bi joj se približiti jer će uskoro s njom graničiti na sjevernim granicama. Uostalom, Hrvatska je na potpis tog dokumenta čekala godinama. Sporazum je, naime, trebao biti potpisano još 1995., ali je Bruxelles nakon "Oluje" prekinuo pregovore s našom zemljom. Mi Hrvati smo čudan narod. Prema svim pokazateljima čak 66% hrvatskih građana izjasnilo se za što brži ulazak u Europsku uniju, ali mnogi oporbeni zastupnici ne dijele mišljenje svojih birača.

Jasno je da EU nije neka savršena organizacija pogotovo ako se zna da među njezinim članicama dolazi često do nesporazuma, ali za sada nema bolje europske asocijacije i zasigurno je tako brzo neće ni biti. Neki se u Hrvatskoj boje da će se u procesu pridruživanja izgubiti dio nacionalnog suvereniteta, no mora se znati, da ako Hrvatska želi punopravno članstvo u EU, mora prihvatići europsko zakonodavstvo a pod time se podrazumijevaju reforme u gospodarskom sustavu, pravosuđu i

državnoj upravi. Bit će teških i bolnih odluka koje će naša Vlada morati donijeti, ali to je proces koji su prošle ili će morati proći sve zemlje - kandidati za punopravno članstvo u Europskoj uniji.

Plan je hrvatske Vlade da do 2006. budemo spremni za članstvo u Uniji te da u nju uđemo početkom drugog vala proširenja 2010. godine. Kada će Hrvatska postati punopravna članica EU ovisi najviše o nama samima, a da se Hrvati ne plaše europskih integracija pokazalo je javno mnjenje. Euroskeptici će morati kad tad priznati da je većina bila u pravu. Sve drugo nas vodi u balkansku krčmu u kojoj spremno čeka srpski opanak.

Ivek Milčec



Inh. Fam. Bartulovic
Schwalbacher Str. 36
65183 Wiesbaden
Tel. (0611) 408833

Öffnungszeiten:

Tägl. von 11.30 bis 15.00 Uhr
und von 18.00 bis 24.00 Uhr
- Montag Ruhetag -

Teško rađanje novoga svijeta

Nestalo je blokovske podjele svijeta, nestali su sukobi komunističke dogme i slobodne misli, nestalo je opasnosti od katastrofe zvane III. svjetski rat. Mir i blagostanje se ipak čine daljim nego ikad.

Podrugljivo o prošlosti zbog razočaranja sadašnjošću.

Donedavno je svijet bio crno-bijeli, podijeljen na dva bloka, komunistički i kapitalistički, istok i zapad, na dobre i loše. Bio je shvatljiv i jednostavan. Bilo je doduše neke zbrke oko toga tko je loš a tko dobar, jer su i jedni i drugi za sebe govorili da su "dobri", a one suprostavljene optuživali da su "loši", ali to su bila više teoretska natezanja. Običan čovjek je uvijek znao – ako ne drukčije, onda pod prijetnjom zatvora - da upravo on živi tamo gdje su "dobri", i bolje je da tu ostane, da ne prelazi granicu, ne preskače "zid" ili se provlači kroz "željeznu zavjesu", jer će upasti među "loše", čak – oprosti bože – i sam postati loš. Granicu su smjeli prelaziti samo moćnici iz politike i gospodarstva, ponekad i oni iz kulture, ali već puno rjeđe. Moćnike iz politike i gospodarstva nije mogla zbuniti izvjesna nejasnoća oko toga tko je dobar ili loš, što je crno a što bijelo. Bez obzira s koju stranu granice se nalazili, uvijek su znali koji su. Kod onih iz kulture to nije bilo tako sigurno, zato i jesu puno rjeđe išli "prijeko". "Dobri" i "loši" moćnici nisu se naravno posjećivali zbog zabave nego iz valjanih razloga. Trebalo je očuvati mir, onaj svjetski, razumije se, dogovoriti se da mali ratovi ne prerastu u velike, pogotovo ne "atomske", da ostanu mali, pa onda nek traju koliko hoće. Nadalje, trebalo je trgovati, na kraju krajeva nije novac poput ljudi, ne možeš ga dijeliti na "loš" i "dobar". Usput je trebalo i dijeliti svijet, jer se ponekad događalo da negdje neki lijevi pobunjenici, kraće rečeno banditi, svrgnu nekog kralja i uvedu zemlju u komunistički raj. A događalo se i obratno, da opet negdje drugdje, na primjer vojska, izvrši puč i umjesto demokracije - koja je ionako više bila anarhija - uvede red i zakon. U takvim bi prilikama moćnici na zemljopisnoj karti povukli novu granicu između "dobrih" i "loših".

Jasnoći spoznaje tko je dobar a tko loš mnogo su svojim istinitim izvještavanjem doprinosili mediji: tisak, radio, televizija, kako na zapadu tako i na istoku. Podjednako brižno su birali važnije istine koje će objaviti, a koje nevažne će izostaviti, preglednosti radi. Doduše, bilo je nekih razlika u prosudbi. Na zapadu su bile važne one istine na kojima se moglo dobro zaraditi, a na istoku one koje

su koristile režimu.

Ipak je osim crno-bijelih, "dorih" i "loših", bilo i trećih, šarolikih, otprilike triput više zbog često vrtoglavih stopa priraštaja, međutim uglavnom siromašnih, nemoćnih i nevažnih, pa se o njima malo brinulo i još manje znalo, iako su ti treći sami sebe važno prozvali "nesvrstanima". Nisu bili opredijeljeni, jer nisu imali čime trgovati, jer nikome nisu bili ni od kakvog strateškog značenja, jer su bili zaboravljeni. Često im je jedina nada bila postati bilo "dober" ili "loš", svejedno, samo ne više "nesvrstan". U crno-bijelom svijetu nije bilo unosno biti šaren. Ipak je jedan, vrlo mali dio njih uspijevao od nesvrstanosti kako-tako preživljavati, ucjenjujući one dobre kreditima da ne odu lošima ili obrnuto. Vode, koje su nedvojbeno najviše bile zaslужne za uspjehu u ucjeni i iznuđivanju pomoći, narod bi oduševljeno izabroa za doživotne predsjednike.

Mora se priznati, da je i u tako sređenom svijetu bilo pojedinaca i grupa, koje se nisu htjele pomiriti s crno-bijelom, istočno-zapadnom podjelom. Odvisno o tome s koju stranu granice su se nalazili, različito su se zvali i različito djelovali. "Otpadnici" - disidenti i borci za ljudska prava - su bili oni koji ni pod prijetnjom zatvora nisu vjerovali da im je dobro, te su govorili, pisali i dokazivali suprotno, prkoseći progonu i zlostavljanju. Običan čovjek im se je divio, dok su im moćnici s onu stranu zida i zavjese pružali "moralnu" podršku, to jest, ostavljali ih na cijedilu, da ne bi ugrozili ravnotežu, održavanu s puno truda, i – trgovinu. "Teroristi" su pak bili oni kojima u izrazu neslaganja i pobune nisu dostajale puste priče, ta zbog njih ih čak nitko ne bi ni proganjao, nego su prešli na djelo - posegnuli su za oružjem. Njima se malo tko divio, nisu imali ni "moralne" podrške od moćnika iz drugog bloka, ali - oružja su im slali na vagone. Ne može se međutim teroriste strpati u jedan koš iako bi to mnogima odgovaralo. Razlikovali su se i po porivima i po tome koga su terorizirali. Još će o tome biti riječi kasnije.

Zapad i iznenadni nered.

Sređeni, podijeljeni svijet, ili njegova jedna četvrtina s nesvrstane tri četvrtine koje bi ga tek tu i tamo neznatno pomutile, te teroristima koje se, već

po potrebi, proglašavalo kriminalcima ili im se pomagalo, mogao je ustvari još dugo potrajati. Međutim, na silno iznenađenje "dobrih", "loši" su odjedamput, sami od sebe i bez ičijeg nagovora, priznali da su bili loši. Uzrok tom priznanju teško da je bilo kajanje, ne, naprsto im je dosadilo što su u bogaćenju dobri imali neusporedivo više uspjeha. "Ne više loši" su pustili disidente i borce za ljudska prava iz zatvora. Srušen je zid i pala željezna zavjesa. Mnogi narodi, još donedavno prisiljavani da budu "loši", jedva dočekaše priliku da u svojim državama sami kroje svoju sudbinu. Disidenti postadoše državnici. A dobri zapad? Mnoge od njih je opet ostavio na cjedilu, i njih i njihove narode, na primjer prepustivši ih na milost i nemilost agresiji "bratskog", do zuba naoružanog susjeda, još im i otežavajući obranu uvođenjem embarga na isporuku oružja u "krizno područje".

Svijet više nije podijeljen kao prije, postao je previše složen, nepregledan, pa to Zapadu zadaje čitav niz glavobolja. Treba upoznati bezbroj novih predsjednika, država, naroda, povijesti, sukobljenih interesa. Kamo sreće kad bi ih se bar dio mogao strpati u stare okvire, recimo, nekim regionalnim pristupima, paktovima stabilnosti i slično. Treba ih uvjeriti, da u slobodnom društvu ima bogatih i siromašnih ljudi, pa tako i u slobodnom svijetu bogatih i siromašnih država, štoviše da tako još dugo mora ostati. Treba im svima dokazati da to što su preko noći prestali biti "loši", još nipošto ne znači kako su sad već "dobri", i da im demokracija nije zrela sve dok narod na slobodnim izborima bira vladu koja previše pazi na nacionalne interese. U tome mogu recimo poslužiti promatračke misije UN-a, EU-a, OSZE-a, Helsinskog odbora i koga još sve ne, uskraćivanje kredita, otezanje postupaka primanja u raznorazne međunarodne organizacije. Jasno je da za uhodane, zapadne demokracije s dugom tradicijom nacionalnih interesa moraju vrijediti druga mjerila.

Treba uspostaviti novi svjetski poredak, ali kako novim, mladim, demokracijama objasniti da mali i veliki ne mogu imati isto pravo glasa, kako uskladiti nazore pravednosti i jednakosti s očuvanjem "vitalnih" nacionalnih interesa, kao u slučaju američkog otkazivanja Dogovora iz Kyota o smanjenju zagađivanja atmosfere ugljičnim dioksidom? Morat će, izgleda, taj novi svjetski poredak još dosta pričekati, ali nekog reda mora biti, sada i odmah, pa zašto taj red ne uvesti opet nekom podjelom, privremenom naravno, na primjer na velike i male ili bogate i siromašne ili na one s nacionalnim interesima i one bez njih? Na kraju krajeva, nitko te podjele ne izmišlja, one su naprsto zbilja koju samo vrijeme može promijeniti i to sigurno ne uskoro.

Novi svjetski poredak, temelj uspjeha u suzbijanju terorizma.

Upravo bi novi svjetski poredak, pravedan, jednako obziran prema interesima malih i velikih država, jednako cijeneći kulturu malih i velikih naroda, jednako brinući o blagostanju svih, sam od sebe riješio veći dio uzroka terorizma. Nove podjele i nove nepravde donijet će i nove teroriste, pored onih dobro znanih i stalno prisutnih u svakodnevnim vijestima. Čovjek se čak pomalo i navikne na njihove nasilne čine, pa više ni ne razmišlja o korijenima tog nasilja. Tek oni najrazorniji udarci za neko vrijeme privuku pozornost, ali opet daleko više ono što se dogodilo nego zašto se dogodilo. Pritom samo malo razmišljanja dostaje da se uvide već prije spomenute velike razlike među teroristima i spozna svu štetnost površnog izjednačavanja: "teror je teror". Ne podsjeća li to i na izjednačavanje: "ratni zločin je ratni zločin", kao izgovor što se u Haagu sudi najviše Hrvatima?

Promotrimo prvo jednu, nekad vrlo opasnu, ali sada izumrlu grupu: političkih terorista. Čine ju oni koje bi mogli nazvati i neshvaćenima, jer im ni oni za koje su se navodno borili nisu vjerovali – obični radni ljudi. Nikli usred blagostanja, ogorčeni društвom zapuštenih idealâ u kojemu je jedino vrijedno npora bilo postajati sve bogatiji, uvidjevši da su im sve političke i građanske slobode jedne napredne demokracije uzaludne kad ih nitko ne sluša, počeli su terorizirati predstavnike tog društva, vrhunske političare i gospodarstvenike. Odabrali su najteži put, uhvatili su se u koštaс s daleko jačima od sebe.

Drugu grupu čine oni, koji uglavnom pripadaju raznim manjinama i oružjem se bore za prava tih manjina, jer usprkos uzorne demokracije, usprkos svih političkih i građanskih sloboda, manjine uviјek ostaju obespravljene, pošto ih po svim demokratskim pravilima većina uviјek nadglosa. To jesu teroristi po tome što se nasiljem suprostavljaju vladavini većine, njihovoј vojsci i policiji, pravosuđu i svemu što tu većinu predstavlja, ali su po porivima prije branitelji ljudskih prava. Manjina ih i doživljava kao branitelje, dok će za većinu naravno uviјek ostati samo kriminalni teroristi, jer za većinu ne postoji ni problem manjine.

Trećoj grupi je zajedničko to, što bira najlakši način terora koji ih tako snažno obilježava, da razlike u porivima postaju manje važne. Teroristi iz te grupe naprsto napadaju stanovništvo, rijetko dobro čuvane i teško dostupne predstavnike tog stanovništva. Nije im važno tko strada, samo neka ih strada što više (kao što se to skoro svakodnevno događa na bliskom istoku i svojevremeno u Alžиру i Egiptu). Nije ih briga što nitko od stradalih nema

izravne krivnje za nepravdu koja im je navodno nanešena, krivi su jer su građani neke države, jer su letjeli avionom neke zračne tvrtke, jer su se u pogrešno vrijeme zatekli na pogrešnom mjestu, a ni djeca nisu nedužna, ako su djeca pogrešnih roditelja. To ide tako daleko da od njihove ruke stradava i stanovništvo negdje na sasvim drugom kraju svijeta, samo zato jer su građani neke države koja održava savezničke ili prijateljske odnose s državom koja smeta teroristima. Masovni masakri i potoci krvi, a nadalje nedavna katastrofa u New York-u, djeluju tako pretjerano i daleko od bilo kakve srazmernosti prema navodnoj nepravdi, u ime koje se vrši teror, da sama nepravda bude zasjenjena, gubi značenje. Teror kao da sam sebi postaje svrha. Ne hrani ga više prvobitna nepravda, nego živi od zbira zlovolja, osveta, ljutnja, razočaranja, beznađa nakupljenih posvuda po svijetu, tijekom raznih razdoblja, nizom nepravda, pravih i umišljenih, malih i velikih.

Bjelodano je da teror vezan uz problem manjine nestaje rješavanjem problema. Danas više nema terorističkih napada u Južnom Tirolu ili švicarskom kantonu Bernu dok u Sjevernoj Irskoj i Baskiji još nema mira. Teror krajnje ljevice iščezava obustavom pomoći izvana, pa danas više ne čujemo za Crvene brigade ili RAF. Zato teror protiv osoba na visokim položajima u politici, gospodarstvu i državnim službama treba odvajati od onog protiv stanovništva, jer se može i mora drukčije suzbijati.

Teror protiv stanovništva iz slike mržnje prema moćnjem i uspešnjem, teror koji svijet želi vratiti u prošlost, slaviju od sadašnjosti, teror koji ne trpi nezadržive promjene društva pod pritiskom silnog razvoja znanosti i tehnike, puno je teže i složenije suzbiti. Bitka je to najprije protiv terorista samih. Ona će se međutim odužiti u nedogled ako se svjetske podjele prodube, ako globalizacija poput buldožera počne poravnavati brežuljkast kulturni krajolik zaobilazeći samo veća brda, ako novi svjetski poredak izjavovi nadu u ravnopravnost i podjednak udio u dobrima, ako u savez protiv terorizma uđu samo jaki i veliki radi lakšeg dogovora. Druga, još teža bitka je također potrebna, bitka protiv nastajanja novih ozlojeđenih, razočaranih, zavidnih, odgurnutih, među kojima će se onda naći i novih terorista spremnih na sve iz osvete i mržnje.

(Pre)teška iskušenja na putu u Novi svjetski poredak.

Zapad je pred teškim iskušenjem. Kako će odoliti izgledima još većeg bogaćenja, sada kad je nestalo prepreke drugog bloka, kad globalizacija pruža zamamne mogućnosti nezadrživog rasta prvo

gospodarske pa onda i svake druge prevlasti? Čemu bi se prisjećao davnih vrijednosti poput morala, poštenja, dobrote, plemenitosti, pravednosti, kad to sputava i usporava u utrci za poslovnim uspjehom? Zašto bi nudio dio vlasti i moći tolikim novim državama, kad je puno jači od njih, i gospodarski i vojno? Kome treba novi svjetski poredak, ako Zapad samo daje, a drugi samo dobivaju? Gdje su državnici-vizionari, usto još i hrabri, koji će ukazati na to da dobit može biti trajna samo ako je dobit za sve? Kako uopće biti vizionar, kako misliti desetljeća unaprijed kad izborni mandat traje tek četiri godine? I na kraju, gdje su birači u tim stariim, uhodanim demokracijama koji će u izbornom cirkusu prepoznati rijetke vizionare i još za njih i glasovati?

Dosad nema naznaka da će Zapad iskušenjima odoljeti, nema ih u Europi, a pogotovo ne u Americi. Umjesto toga ima primjera bahatosti, nedosljednosti, osporavanja drugima što sebi dopuštaju, prohtjeva prema drugima koje sami odbijaju. Den Haag je obveza Hrvatima, ali proširenje djelovanja suda na cijeli svijet je Americi prihvatljivo samo pod uvjetom da se nikad ne sudi Amerikancima. Širenje atomskog oružja je opasno i nepoželjno, pa su Indija i Pakistan kažnjeni ukidanjem raznih pomoći zbog pokusa s prvom bombom. Kazna je ukinuta kad su Pakistan i Indija zatrebali Americi u napadu na Talibane, sad su dobrodošli u ekskluzivni atomski klub. Hrvatska redovno otplaćuje svoj dio starog, naslijedenog, jugoslavenskog duga. Sakatoj Jugoslaviji se njezin dio hoće oprostiti. Primjer s odbijanjem primjene dogovora iz Kyota je već naveden. Atomsко oružje se ne smije širiti, ali Amerika ga mora imati, štoviše, treba joj i svemirski proturaketni sustav. Dodajmo još najnoviji primjer – poigravanje začećem života radi proizvodnje rezervnog tkiva, tobože iz čovjekoljublja, a uistinu zbog izgleda na ogromne zarade.

Koliko god željeli uspjeh u borbi protiv terorizma, jer terorizam ugrožava ne samo Ameriku nego same korijene naše civilizacije, koliko god najiskrenije žalili besmislenu pogibiju tisuća građana New Yorka, moramo reći Amerikancima i Zapadu da za konačnu pobjedu nad terorizmom ne će dostajati na brzinu skopljeni savezi prema trenutnim potrebama. Kamo sreće kad bi se samo najjačima mogao prepustiti taj teški teret, jer vlastitog tereta imamo napretok. No i najjačima će trebati suradnja cijelog svijeta, žele li trajno suzbiti terorizam. Ta suradnja međutim zahtijeva poboljšanje suradnje i na svim ostalim područjima. A što se "vitalnih" nacionalnih interesa tiče oni su daleko dugoročniji od tek dva predsjednička mandata.

Mala zemlja za veliki odmor !

Uspjelo predstavljanje naše domovine na ovogodišnjem međunarodnom ljetnom festivalu u Wiesbadenu

Na Međunarodnom ljetnom festivalu grada Wiesbadena, koji se ove godine održao u subotu 1. rujna, Hrvatska se kulturna zajednica vrlo uspješno predstavila. Novi, prostran i vrlo lijep štand, ukrašen fotografijama hrvatskih turističkih središta, pun kataloga, prospekata i turističkih karata, pozivao je na odmor u Hrvatsku. I kulinarskom ponudom, prženom ribom, kvalitetnim dalmatinskim vinima i domaćim kolačima, željelo se privući zanimanje.



Konzul Silvio Kus u posjeti šatoru HKZ-a

To je doista i uspjelo, štand su posjećivali dobri poznavaoци i ljubitelji Hrvatske koji su nam to svakako htjeli dati na znanje, ali bilo je i onih koji još nikad nisu posjetili Hrvatsku i koji su iz prve ruke željeli saznati gdje je najljepše i što bi svakako trebalo vidjeti. Došlo je i mnoštvo Hrvata. Na štandu je bilo živo i veselo, posvuda razdragana lica, žamor i smijeh. No bilo je i nostalgičara koji su tog lijepog sunčanog dana



Vrlo živo je bilo kako u šatoru...



Zapažen nastup Folklorne grupe HKZ-a

„odlutali“ do obale hrvatskoga mora, brežuljkastog Zagorja ili slavonske ravnice.

U bogatom kulturnom programu nastupilo je šesnaest nacija. Hrvatsku je predstavila folklorna skupina HKZ-a sa spletom pjesama i plesova iz sjeverne Hrvatske.

BAn



Zanimanje za djelatnosti HKZ-a: prof. Gudac



...tako i pred šatorom HKZ-a.

Nemar, nebriga i ravnodušnost

Malo je Hrvata glasovalo na izborima za Vijeće stranaca grada Wiesbadena, a i kad su glasovali nisu svi razmišljali kako i zašto glasuju. I poneki birač sa strane je pridonjeo neočekivanom ishodu izbora.

"Glasujmo za Hrvatsku listu! - bio je veliki naslov članka u prošlom broju "Riječi". Naslov je bio otisnut i na naslovnici i u pozivu na glasovanje na zadnjoj stranici "Riječi". "Glasujte za Hrvatsku listu!" - pozivali su letci koje su hrvatske udruge dijelile pred crkvom. "Glasujte za Hrvatsku listu" pozivao je vjernike u crkvi naš župnik fra Ante Bilokapić poslije svete mise u nedjelju 4. studenoga. Usprkos svim pozivima, na izbore nije otišlo ni deset posto Hrvata. Točan postotak nije moguće izračunati, jer se ne zna točno ni koliko ima Hrvata u Wiesbadenu, ni koliko je osoba hrvatske nacionalnosti predalo glasački listić. Gradskoj upravi je i deset godina nakon priznanja nezavisne Hrvatske teško razlikovati "Jugoslovene" od Hrvata, pa nas u nekim rasčlambama i statistikama gledi izbornih ishoda još uvijek trpaju u zajedničku rubriku. Zašto bi im na kraju krajeva razlikovanje i izgledalo važno kad su toliki Hrvati godinama malo ili nimalo marili za promjenu nacionalnog ključa u Prijavnom uredu (Einwohnermeldeamt). Ipak, služeći se metodama usporedbe, procjene i vjerojatnosti, može se iz službeno objavljenog ishoda izbora, koji osim imena budućih vijećnika sadrži i desetak raznoraznih tablica i grafičkih prikaza, zaključiti da je između 7 i 8 posto Hrvata s pravom glasa otišlo glasovati, dakle tek svaki trinaesti (brojkom izraženo – glasovalo je sedamdesetak Hrvatica i Hrvata).

Slab odziv – slab ishod! Hrvate će sljedeće četiri godine u Vijeću stranaca zastupati jedan vijećnik. Netko će reći: "Pa eto, nije loše, i prošle četiri godine smo imali samo jednog vijećnika". Ali – sjetimo se – kako je došlo do toga da je Hrvatska lista pred četiri godine spala samo na jedno mjesto nakon što je na prvim izborima na kojima je nastupila (1993. godine) dobila dva mesta? Nije li ondašnjim drugim izborima prethodila ona sramna kampanja jedne od hrvatskih udruga (i to baš one koja bi se u politiku trebala razumjeti bolje od ostalih) protiv nositelja (prvog kandidata) liste? Nisu li ogovaranja i klevete daleko više našteti ugledu cijele Hrvatske liste i svih Hrvata u Wiesbadenu nego pojedincu koga se klevetalo? I na kraju, zar se takvim postupkom moglo potaknuti Hrvate na što brojniji odziv na birališta?

Ove godine je sve trebalo biti bolje iako naš dosadašnji vijećnik, Dragan Matas, nije mogao ponovno kandidirati. Njegov uspješan rad je znatno pomogao djelovanju hrvatskih udruga, učvrstio ugled Hrvatske liste, bacio stare svade u zaborav. Hrvatske udruge su, iako možda s nejednakim

zalaganjem, nastupile zajednički i primjernim postupkom postavile kandidate Hrvatske liste za ovogodišnje izbore za Vijeće stranaca. Izgledalo je da će takav složan nastup hrvatskih udruga; kao i pridobivanje sposobnih mladih ljudi za kandidaturu, urodit i ponovnim osvajanjem barem dva vijećnička mesta. Nažalost, pokazalo se da je Hrvate sve teže pokrenuti na bilo što drugo, osim brige o samom sebi i za samog sebe.

Priča o nezadovoljavajućem uspjehu Hrvatske liste na izborima za Vijeće stranaca ne završava tek slabim odzivom hrvatskih birača i osvajanjem samo jednog vijećničkog mesta. Ona se nastavlja, jer još treba reći da nije izabrana kandidatkinja-nositeljica liste, nego ona koja je na listi bila šesta. Od ono malo Hrvata koji su glasovali, jedan dio nije dao sve glasove Hrvatskoj listi, nego je ili uz listu birao i pojedince ili uopće nije birao listu nego samo pojedince. To je omogućio novi izborni zakon o mjesnim izborima po kojem je svaki glasovatelj imao ne samo jedan nego 31 glas, te ih je po želji mogao raspodijeliti među listama i pojedincima! Nije ni morao upotrijebiti sve glasove. I o tome je pisano u prošlom broju "Riječi", o "panaširanju", "kombiniranju" i "kumuliranju". No napisano je isto tako da su samo tri prva kandidata na Hrvatskoj listi uistinu prihvatile kandidaturu dok je preostalih osam dodano samo zato da se ne gube hrvatski glasovi a ne zato što su htjeli biti izabrani. Baš naprotiv, naglašavali su da njihovo ime na listi nipošto ne znači prihvatanje bilo kakve obvezе! Čemu ih je onda trebalo pojedinačno birati? Koliko je glasova izgubljeno, ako nije bilo križića kraj imena liste, nego samo nekoliko kod imena pojedinaca?

Nije, dakle, izabran nijedan od onih koji su prihvatali kandidaturu. Nositeljica Hrvatske liste Antonija Medvidović je po broju glasova osma, drugi na listi Mario Mustapić je po broju glasova šesti, a treći na listi Josip Grbešić je po broju glasova peti. Najviše glasova dobiti su Iva Bačić (šesta na listi) i Marija Crnčić (sedma na listi). Sljedi Zlatica Magdić (četvrta na listi) te Iva Matas (peta na listi). Po takvom ishodu izbora u Vijeće stranaca je s Hrvatske liste trebala ući Iva Bačić, jer je s jednakim brojem glasova kao i Marija Crnčić na listi zauzimala više mjesto. Pošto to ona nije mogla prihvati, a to je i prije izbora otvoreno rekla te joj se ništa ne može prigovoriti, zamoljena je Marija Crnčić da preuzme vijećničko mjesto. Ni njoj to nije bila ni želja ni namjera, ali je zbog stjecaja prilika ipak prihvatala. Na našu sreću, jer u slučaju daljnog odustajanja izgubila bi Hrvatska lista i to jedino osvojeno mjesto.

Istine radi moramo reći da nisu samo hrvatski birači "krivi" za neželjen redoslijed hrvatskih kandidata. I drugi strani građani su stavili pokoji križić pored imena svog hrvatskog prijatelja, znanca ili susjeda. Nisu ni hrvatske udruge u postupku biranja Hrvatske liste predviđele mogućnost promjene redoslijeda kandidata nakon izbora, te su se zadovoljile sa samo tri istinska kandidata. No i da su se potrudile naći kojeg kandidata više, veliko je pitanje bi li ga našli, jer je vrlo malo Hrvata koji su danas još voljni žrtvovati vremena i truda za zajednicu.

Ostali strani građani su u cijelini bili malo marljiviji od Hrvata jer je ukupan odziv iznosio 9,4%. To su gradske službe točno izračunale, samo odziv po

nacionalnosti nisu. Još su u nečemu drugi daleko premašili Hrvate – na 15 lista je poredak vrhunskih kandidata pema broju osvojenih glasova, ostao skoro istovjetan poretku koji su zauzimali na listi. Samo je još na jednoj, jedinoj listi - osim hrvatske – poredak znatno promijenjen. Drugi dakle vjeruju svojim kandidatima, a Hrvati ne.

Njemački gradski političari su isto nezadovoljni slabim ukupnim odzivom stranaca, pa se čuju glasovi o upitnosti koga to Vijeće stranaca predstavlja. Za tu upitnost su si stranci većim dijelom sami krivi, ali okriviti treba, makar i manjim dijelom, i novi izborni zakon sa svom njegovom složenošću i nepredvidivošću ishoda.

Ivo Andrijević

Kung Fu pozdrav jeseni

Nastup Kung Fu skupine Hrvatske kulturne zajednice u sklopu «Interkulturelle Woche»

Početkom ove jeseni, od 30. listopada do 4. studenog 2001. ostvaren je u Wiesbadenu, u koordinaciji dr. Dragice Anderle, projekt «Interkulturelle Woche». HKZ Wiesbaden je imala priliku sudjelovati u kulturno-umjetničkom programu koncerta «Für Würde und Freundschaft» (Za dostojanstvo i prijateljstvo), 02. studenog 2001., u predvorju gimnazije «Leibnizschule», u Wiesbadenu.

Športska skupina (sudionici: Josip Brandić, Tanja i Vedran Pejanović, Suzana i Dario Batarilo) je izvela prve Shaolin Kung Fu – forme pod geslom «Deine Würde in deiner Welt» (tvoje dostojanstvo u tvom svijetu) prema glazbi B. Dylan-a «Dignity» što je od strane publike pozdravljeno burnim pljeskom.

Prije i poslije koncerta moglo se poslužiti hrvatskim kolačima koje su za ovu zgodu pripremile suradnice HKZ-a Wiesbaden što je skromno povisilo stanje blagajne HKZ-a...

Sasvim se sigurno može reći da je cijeli koncert bio lijep prizor a i prilika za osobno upoznavanje i povezivanje među članovima različitih stranih i domaćih udruga. Životom razmjenom obavijesti, iskustva i dostiugnuća još se jednom pokazalo da politika svojim pristupom ne ujedinjuje, nego u stvari razdvaja svijet gradeći prepreke i zidove, dok kultura, umjetnost i znanost povezuju ljude gradeći čvrste mostove i spone.

Ante Marinčić



Neuništivi grad

Zadar je doživio mnoga razaranja, ali se uvijek uspio ponovno uzdići

Kad me je polovicom listopada glavna urednica našega lista nazvala da dođem na sastanak uredništva radi uređenja novog broja Riječi, rekao sam joj da ne mogu doći jer da sutradan putujem doma, a to znači u Hrvatsku, u Zadar, u Žman na Dugom otoku. Urednica je moj razlog uvažila ali mi je dala zadatok: napisati prikaz o Zadru. Ja sam se složio, ta tako i tako idem u Zadar i Zadar prilično dobro poznam. U njemu sam nekoliko godina živio, ali bilo je to već davno: u drugoj polovici pedesetih prošlog stoljeća nepune dvije godine i isto toliko u drugoj polovici šezdesetih godina. Zadar me je uvijek zanimalo. I mi otočani, kad god smo išli u Zadar, nikad nismo govorili da idemo u Zadar nego u Grad. Nije rijetkost da djeca dođu i na izmak svoga djetinjstva i tek tada saznaju da taj Grad ima i svoje ime – Zadar.



Zaštitnik grada sv. Krševan

Na putovanje sam po lošem vremenu krenuo 17. listopada prema Zagrebu gdje sam se kanio zadržati cijeli jedan dan i tek 19. listopada preko Karlovca i Plitvica krenuti prema Zadru. Malo prije nego što stigoh u Zagreb dočuh preko radija vijest da je talijanski predsjednik Ciampi odlikovao Zadar! Ma što, kako "Zadar", kako "odlikovao"? ne razumim ništa. Poslije, nakon ponovnog slušanja vijesti, saznah da je Ciampi odlikovao "zadarsku gradsku upravu iz vremena Drugog svjetskog rata" radi njezinog "hrabrog držanja za vrijeme bombardiranja Zadra" od strane saveznika. Slušam i ne razumijem pravo. Što to znači, kako, zašto, čemu, ma je li moguće da pametni ljudi u dvadeset i prvom stoljeću ponavljaju gluposti iz prve polovice

dvadesetog stoljeća. I to odlikovanje je on podijelio još uvijek postojećoj "upravi Zadra na slobodi" u talijanskom prognanstvu! Ma nemoj!

To je bio povod da mi Zadar i njegova prošlost, sadašnjost i budućnost dugo ne siđe s uma. Razmišljam. Stalno mi se misao na to navraća.

Prvo rušenje u 20. st.

Zadar je četvrtinu vijeka, od 1919. do 1943., bio pripojen Italiji, i to samo grad a okolica je zajedno s ostalom Hrvatskom bila pripala tadašnjoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. On je na taj način postao izolirani otok koji je bio upućen sam na sebe, on više nije bio nikome grad, pa ni svojim stanovnicima. Zadru je oduzeta uloga grada za cijelu okolicu koja je stoljećima njemu gravitirala, izgubio je politički, društveni, kulturni i crkveni položaj gradskog središta jednoga predjela. To je bilo njegovo prvo rušenje u XX. stoljeću.

Njegovi stanovnici, bilo Talijani ili Hrvati, bili su manipulirani, oni su trebali biti isturena glava mosta za daljnja osvajanja. Da bi se, iako zapravo odijeljeni, osjećali što bolje i vršili promičbu za Italiju, bili su obasipani povlasticama, te je Italija na Zadar mnogo više potrošila nego što će ikada iz njega izvući koristi.

Druge rušenje u 20. st.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata Zadar je bombardiranjem srušen preko 80%. U tome mu nema premca u Hrvatskoj, a stupnjem srušenosti se može mjeriti s Frankfurtom ili Dresdenom u Njemačkoj. Rušitelji su bili isti, jedino u slučaju Zadra su se rušenju bili pridružili i talijanski piloti, koji su, nakon pada Italije u rujnu 1943., prešli na savezničku stranu. Čini se da su se ti Talijani i kao saveznici htjeli osvetiti Zadru koji nikada nije htio biti njihov.

Ja se osobno sjećam bombardiranja iako sam tada bio dijete od pet, šest godina. Ti zrakoplovi, koji su 1943. i 1944. išli na Zadar, prelijetali su Žman. Nakon nekoliko minuta čula bi se mukla grmljavina eksplozijâ bombâ koje su padale po Zadru i još malo kasnije bi se vraćali preko Žmana u svoju bazu u Italiji. Moja starija braća i sestre su brojili te zrakoplove. To su bila jata od više desetaka aviona. Do dana današnjega nije zapravo razjašnjeno zbog čega je Saveznicima bilo potrebno takvo rušenje Zadra. Njegovo vojno-strateško značenje nije bilo u nikakvom srazmjeru sa silinom bombardiranja. To je bio grad skoro bez stanovnika jer su se zbog razaranja bili razbježali na sve strane svijeta. To je bio grad daleko od strateških ciljeva i koridora

Drugog svjetskog rata. Izgledalo je kao da su htjeli srušiti sve tragove civilizacije i kulture narodâ što su na ovom mjestu kroz više od tri tisućljeća živjeli: "Mediteranci", ilirski Liburni, romanizirani Liburni i rimski građani iz cijelogim Rimskoga carstva, a od 7. i 8. stoljeća i Hrvati koji su u tada bizantski grad malo po malo ulazili i tu se nastanjivali i tako postajali njegovi građani, te konačno potomci rimskih građana koji uopće nisu bili Talijani već dalmatinski Romani. Talijani, tj. Mlečani, se u većoj mjeri nastanjuju tek od 15. vijeka kad nakon vešekratnih pokušaja postaju za više stoljeća gospodari Zadra i ostale Dalmacije izuzev Dubrovnika koji je, poput Venecije, bio samostalna republika.

Treće rušenje u 20. st.

I pola stoljeća nakon tog razaranja ponovno razaranje. Srbi, koji su Zadar bili odredili za svoju glavnu luku i smjestili u svoje vovodstvo Šumadiju, ponovno se nabacuju bombama i topovskim granatama na Zadar. I to traje iz dana u dan, iz tjedna u tjedan iz mjeseca u mjesec nekoliko godina. Od 1991. do 1995. Sam sam bio jednom zgodom u Zadru kad su počele padati granate. Čudan je to osjećaj. Bio sam se sklonio u prizemlje jedne višekatnice i čekao kad će na nas pasti neka bomba. U neposrednu blizinu nije ništa palo. Kad se više nije ništa čulo otisao sam dalje po svom poslu. Ali to dugotrajno bjesomučno bombardiranje i granatiranje sam imao priliku mjesecima slušati iz svoje kuće u Žmanu. Čovjek je imao osjećaj da od grada ne će više ostati ni kamena na kamenu. Ja koji sam na pola gluhi, svaku sam eksploziju čuo. I u Zadru i u Ravnim kotarima. To je bila grmljavina od koje se krv ledi. A oni su to radili samo zato da se civilno pučanstvo ne bi smirilo i išlo svojim poslom. Sve to je bilo samo radi vlastite zabave u rušenju, zbog naslade u tuđoj nevolji, zbog užitka u mukama nemoćnih. Opet to bombardiranje, granatiranje nije imalo nikakvih vojno-ratnih strateških ciljeva. To je bilo rušenje radi rušenja i ništa više.

Stari Zadar

Sam se stari Zadar smjestio na jednom relativno malom poluotoku čiju površinu grad potpuno ispunja. Tu su već stari, nazovimo ih tako jer im ne znamo ime, "Mediteranci" pred više tisuća godina živjeli i ovom staništu dali ime Jader, a Liburni, koji su se s njima stopili, preuzeli. Od njih potječu i imena još stotinjak drugih naseljenih mjesta u nekadašnjoj Liburniji kao što su to Nin (Aenona), Skradin (Skardona) Senj (Senia), Nadin (Nedinum), Rab (Arba), Krk (Curicum) i sl.

Ime se Zadra ipak prvi put pismeno pojavljuje godine 384. pr.Kr. na jednom grčkom natpisu iz Staroga Grada na Hvaru i ima oblik Idassa. Stari grčki pisci nazivaju Zadar Idassa ili Jadar a Zadrani su im Idassini. Konstantin Porfirogenet u 10. st. po Kr. naziva Zadar Diadora.

Kad su Liburni sredinom 2. st. pr. Kr. došli pod

rimsku vlast, s njima je i Zadar (Jader) postao rimsko naselje i dobio ime Jadera. Već su se u prvoj polovici I. stoljeća pr. Kr. ovdje počeli nastanjivati rimski veterani pa je car Cezar godine 48. pr.Kr. osnovao rimsku koloniju i s time započinje povijest Jaderae (Zadra) kao samostalne rimske općine, kao općine (municipium) koja dobiva sva klasična obilježja rimskog grada: na najistaknutijem mjestu hramovi posvećeni rimskim bogovima, Forum romanum kao centar javnog, društvenog i poslovnog života grada i terme (javna kupališta) koja osim za kupanje služe i kao zgodna okolina za odmor, svakovrsni oporavak i susrete. Sam grad je dobio tipično rimski izgled: mreža ulica koje se sijeku pod pravim kutom. Taj je oblik s malim izuzecima Zadar zadržao do danas.



Meduza s Forum-a

Ipak, ja ovdje nemam zadatak napisati povijest Zadra nego dojmove o Zadru. I kako se to piše? Pa valjda tako da čovjek piše ono što vidi i doživljava. Idem dakle u Zadar ponovno ga vidjeti. Uzimam sa sobom fotoaparat pa ću nešto i snimiti.

Još jedno rušenje

Ukrcavamo se u brod Laru te iz Zaglava krećemo u 11:40 sati. U Zadru smo u 13:00 sati. Brod pristaje, iako nije trajekt, u trajektnom dijelu zadarske luke, pred gradskim bedemima iz 16. stoljeća.

Oni se snažno doimaju ne visinom nego masom. Po njima vodi jedna cesta pa ti bedemi danas služe kao parkiralište. Na njima rastu mnoga stabla crnike, pa tako uglavnom nisu ni vozila na jarkome suncu. Prije ovih bedema koji su bili podignuti za obranu od Turaka, Zadar je kroz povijest bio više puta opasan obrambenim zidovima. Prvi put je to bilo već u rimsko doba. U srednjem vijeku je više puta bio zaštićivan zidovima jer je i više puta bio rušen. Rušitelji i gradskih zidina i samoga grada bili su Mlečani.

Najstrašnije rušenje je doživio godine 1202. Francuski Križari su krenuli na Levant oslobođiti Svetu Zemlju iz ruku muslimana. Za to im je trebalo poći na istok. Došli su u Mletke i tražili od njih da ih svojim brodovima prebacu na Levant. Mlečani su iskoristili križarsku nevolju na taj način, što su ih pristali prevesti, ali pod uvjetom da osvoje Zadar za

njih. To je bila cijena putne karte.

O tome pišu dva Francuza neposredna sudionika događaja. Jedan od njih, Geoffroy de Villehardouin, piše: "Uoči Martinja dodoše (Križari) pred Zadar u Hrvatsku. I opaziše da je to grad zatvoren visokim zidinama i visokim tornjevima i da bi uzalud tražili ljepši i bogatiji grad. I kad ga hodočasnici ugledaše, mnogo se zadiviše i rekoše jedan drugome: "Kako bi se mogao osvojiti silom takav grad". Međutim su križari grad ipak nakon desetaka dana opsade osvojili. Napustili su ga tek u proljeće 1203. Iza sebe su ostavili pravu pustoš: grad je bio razoren i opljačkan, prazan i napušten od svojih bivših stanovnika koji su bili prebjegli u Biograd i na otoke. Tek će se postepeno u nj vraćati, grad obnavljati ali obnavljati i žilavu borbu s Mlečanima. Ta će borba potrajati još puna dva stoljeća, do 1409. kada Zadar zajedno s Dalmacijom biva prodan Mlečanima za 100.000 dukata, ili točnije rečeno, kada se posljenji hrvatsko-ugarski kralj Ladislav Napuljski odrekao svojih prava na Zadar i Dalmaciju za 100.000 dukata. Za Zadar i Dalmaciju je to bila prava katastrofa i naravno, Zadrani se nipošto nisu ugodno osjećali nakon tako podle trgovine vlastitog kralja. Dotada česte pobune protiv mletačkog gospodstva nad gradom ovom su izdajom zauvijek umuknule. Punih četiri stotine godina, sve do rušenja Mletaka kao republike od strane Napoleona Bonaparte godine 1797., Zadar će ostati Veneciji pokoran grad. Istini za volju treba reći da se je na istoku pojavio moćan neprijatelj: Turci. Možda je i to Zadar držalo u pokornosti.



Katedrala sv. Stošije

Bedemi koji su u današnjem obliku dovršeni u 16. stoljeću nose ime "Bedemi zadarskih pobuna". U

povijesti je tih krvavih pobuna protiv Mlečana prije Ladislavove izdaje bilo jedanaest. I takav je to bio grad i kasnije.

Baš na tom bedemu je godine 1946., dakle neposredno nakon Drugog svjetskog rata, bila jedna jedina električna svjetiljka u gradskoj luci koja je gorjela cijelu noć. Imao sam je prilike gledati, pomalo se čuditi zašto gori, zašto gori jedna, a najzanimljije je za mene bilo, što je to bila prva električna rasvjeta koju sam u svom životu video. Izgledala je jadno kao što je i potpuno srušeni grad jadno izgledao.

Šetnja gradom

Izlazim iz Lare i idem u obilazak grada. U gradu još uvijek ima ruševina iz Drugog svjetskog rata ali one više nisu dominantan sadržaj. Grad je, naročito šezdesetih i sedamdesetih godina obnovljen. Na mjestima nekadašnjih ruševina dižu se nove zgrade u stilu socijalističke izgradnje tih minulih godina. Za glavnu zadarsku ulicu, Kalelargu, kako ju Zadrani prema talijanskom nazivu "Calle Larga" (Široka ulica) zovu a u to vrijeme joj je službeno ime "Ulica Ive Lole Ribara", su karakteristične zgrade s t.zv. "francuskim prozorima", prozori koji su visoki koliko je i kat visok: od poda do stropa. Nikad mi se takvi prozori nisu sviđali. Čini mi se da je šteta da nisu u ono vrijeme obnavljali u starom stilu. Uostalom danas, tj. nakon propasti Jugoslavije i socijalizma ta se ulica službeno zove "Široka ulica".



Na rimskim razvalinama

Katedrala i Sveti Donat

Šećući Kalelargom dolazim vrlo brzo do katedrale i crkve sv. Donata. To su ujedno dva najznačajnija spomenika kulture u gradu a dragocijenih spomenika u gradu ima mali bezbroj. Katedrala sv. Stošije je građevina sagrađena u romaničkom stilu, isto kao i crkva sv. Krševana, zaštitnika Zadra. Ali po svom izgledu, po svojoj nezgrapnoj okrugloj masivnosti u prirodnom grubo tesanom kamenu i eleganciji u lukovima - sljepim arkadama ugrađenim u zidovima, po svojoj starini nenadmašiv je Sveti Donat. To je bila crkva posvećena Duhu Svetom i bila je, tako reći, kućna kapela zadarskog biskupa. Tek je u 16. st. nazvana crkva sv. Donata po biskupu koji ju je u 8. stoljeću (to je 3. stoljeće srednjega vijeka) dao sagraditi. Ona je u 9. st. proširena za matronij, i na matronij se uzlazi stubama koje su naslonjene na nekada vanjski zid rotunde. Tu crkvu u svojim zapisima iz 10. st. o gradu Zadru spominje i bizantski pisac i kasniji car Konstantin Porfirogenet, te kaže da ta crkva ima stube "na puž". Zanimljivo je i kako je ta crkva građena - na ruševinama antičkog Zadra.

Antički je Zadar na početku srednjeg vijeka bio nekoliko stoljeća na rubu opstanka. To je bilo doba seobe naroda kada su mnogi gradovi bili srušeni i kada su prestali postojati. Takav je bio slučaj sa Salonom, do tada glavnim gradom u rimskoj Dalmaciji. Zadar nije bio, izgleda, srušen u prvima stoljećima srednjega vijeka ljudskom rukom, ali se zbog sveopćeg siromaštva vremenom urušavao. Osim toga ga je u VI. st. pogodio i potres koji je srušio i ono što je dotada odolilo zubu vremena.



Sveti Donat

Sv. Donat je sagrađen dakle na ruševinama antičkog Zadra i to tako da ruševine nisu odstranjivane nego su se temelji kopali jednostavno do pločnika iz rimskog vremena. Tako su na ploče rimskog Foruma u temelje građevine položeni fragmenti okolnih ruševina, pa tako ima u temeljima te crkve više rimskih stupova i dijelova starih građevina.

Samostan sv. Marije

Došavši do Foruma, koji je danas vidljiv jer se nad njim nisu ponovno sagradile kuće, skrećem lijevo i prolazim uz sv. Mariju - crkvu ženskog benediktinskog samostana koji je osnovan u pretprošlom tisućljeću. Osnovala ga je i bila mu prva opatica Ćika iz moćne zadarske obitelji Madijevaca koja je bila polusestra hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. U samostanu su se sačuvali mnogi dokumenti iz prvih stoljeća hrvatske povijesti i u samostanu je postavljena velebna izložba umjetnosti, nastale ponajviše u Zadru, pod imenom: "Zlato i srebro Zadra". Nanese li vas put u Zadar, tu izložbu trebate svakako pogledati.

Prvo hrvatsko sveučilište

Hodam razmjerno uskom ulicom prema Foši, zadarskoj luci za male brodove, prema jugoistoku. Ona je ostatak nekadašnjeg prokopa koji je sadašnji poluotok pretvarao u otok. Prokop ("fossa" znači

"jarak") je krajem 19. st. zatrpan. Prije nego stignem do Kopnenih vratiju, monumentalna ulazna vrata u grad koja je Venecija bila u 16. st. podigla i koja se ubrajaju među najznačajnije građevinske spomenike Venecije u Dalmaciji, prolazim pokraj gotičke crkve sv. Mihovila, crkve Franjevaca trećoredaca glagoljaša i malo dalje pokraj crkve sv. Dominika iz XIII. stoljeća. To je bila crkva dominikanskog samostana u kojem je bilo prvo sveučilište u Hrvatskoj osnovano davne 1396. godine i time se Zadar ubraja među najstarije sveučilišne gradove.

Bablja kula i crkva sv. Šime

Od Kopnenih vratiju idem jednim prolazom na trg Pet bunara. Lijevo se diže pokraj gradskih zidina iz srednjega vijeka Kapetanova kula (popularno Bablja kula) iz 13. st. Prošavši mimo nje vidi se Kapetanova palača i malo dalje znamenita crkva sv. Šime u kojoj se prema legendi čuvaju kosti sv. Šimuna Bogonosca. Kosti se čuvaju u dragocjenom kovčegu izrađenom u domaćim zadarskim zlatarnicama godine 1381. Kovčeg je bio dar kraljice Elizabete Kotromanić, žene hrvatsko-ugarskog kralja Ljudevita Anžuvinca.



Samostan sv. Marije

Narodni trg

Od sv. Šime nije daleko do Narodnog trga. Na njemu, kao i uvijek, mnogo prolaznika koji ili odnekuda dolaze ili nekamo idu. Nasred trga spomenik "električnom svjetlu" tj. stup napravljen prema prvoj električnoj rasvjeti u Zadru pred više od stotinu godina. Naravno on navečer i svijetli. Lijevo i desno dvije srodne zgrade: Gradska straža i Gradska loža iz 16. st. Danas Gradska straža služi kao etnografski muzej a Gradska je loža nedavno obnovljena i služi kao lijep izložbeni prostor. Ravno preda mnom se upadljivo diže gradska vijećnica koju su na mjestu starijih kuća tridesetih godina 20. st. sagradili Talijani i time narušili sklad koji je bio nastao harmoničnim rastom Zadra kroz stoljeća. Na njoj su u visini prizemnih prozora napravljeni reljefi glavnih simbola dalmatinskih gradova. Time su Talijani htjeli naglasiti kako oni imaju pravo na Dalmaciju. Malo morgen.

Narodni trg prelazim dijagonalno prema sjeveru pa skrećem na sjeverozapad. Za čas sam na gradskoj tržnici. Ponuda na njoj je obilata i kvalitetna a cijene nisu nimalo prilagodene plitkim džepovima.



Gradska loža

Dvocrkva

Malo dalje jedinstvena dvocrkva: jednobrodna crkva sv. Andrije iz 17. st. na koju se nastavlja dvobrodna crkva sv. Petra Starog iz čak 5. – 6. stoljeća pa je time to vjerojatno najstarija građevina u Zadru koja još služi, ako ne kao crkva, ono barem kao izložbeni prostor. Malo dalje, eto me na Trgu sv. Krševana kod njegove crkve, opatijske crkve nekada moćnog i značajnog benediktinskog samostana. Iz njegovog skriptorija (pisaonice) potekli su mnogi značajni dokumenti i knjige koje se diljem svijeta čuvaju u mnogim knjižnicama. Pred crkvom brončani kip Petra Zoranića, Zadranina rodom iz Nina, prvog hrvatskog romanopisca. Njegov ga roman "Planine" iskazuju kao rodoljuba kome je mnogo stalo do njegovanja hrvatskoga jezika.

Desno od crkve u gradskim zidinama Vrata sv. Krševana i iznad njih reljef sveca na Konju – sv. Krševan, zaštitnik Zadra.

Hidrokrilni gliser Žman

Ulazim u prostor vratiju ispod bedema. U samom bedemu prostor – poslovica MIA-TOURS. Kupujem kartu za hidrokrilni gliser "Žman" i odlazim njime na Dugi otok u 15:30 sati. On najprije "leti" za Sali pa onda ide u Zaglav. U Zaglavu se iskrcavam jer gliser se vraća u Zadar. Autom odlazim u Žman. U Žmanu sam u 16:30.

Ponovo u Zadru

Nakon nekoliko tjedana izbivanja, trebalo se je opet vratiti u Njemačku. Kanim ići preko Zadra i Istre gdje mi je posjetiti mnogobrojnu rodbinu. Stigavši u 18:00 sati u Zadar krenuh u unutrašnjost grada. Pred kućom u kojoj se nalazi Matica hrvatska stoji plakat kojim se ljudi obavešećuju da je danas promocija knjige "Glagoljski fragmenti Ivana Berčića" koju su zajednički izdali Publična biblioteka iz St. Petersburga, Staroslavenski Institut iz Zagreba i HAZU također iz Zagreba a radi so o fototipskom izdanju Berčićeve zbirke glagoljskih fragmenata koje je on po župama zadarske nadbiskupije u 19. st.

cijeli svoj život skupljao. Njegova pozamašna zbirka je dospjela u Petrograd na taj način, što nitko tada u Hrvatskoj nije imao dovoljno novaca da bi je nakon njegove smrti otkupio. U toj vrijednoj zbirci ima dokumenata koje je Berčić i u Žmanu pronašao i nitko ne zna reći što je sadržaj tih fragmenata. Ja sam sâm namjeravao ići u Petrograd i pogledati zbirku. Sad mi to više nije potrebno.

Naravno, kad sam to video, onda sam sve druge susrete odgodio, jer tu knjigu moram poći vidjeti i po mogućnosti odmah je kupiti. Vidio sam je ali kupiti nisam mogao. Ne smeta jer ču je za Novu godinu već imati u Žmanu.

Na kraju predstavljanja knjige saznajem da se nakon ove u kazalištu večeras predstavlja jedna druga knjiga: "Ulice i trgovi grada Zadra". Naravno da i tamo moram ići. I tu sam knjigu odmah mogao i dobiti jer sam glavnom uredniku govorio kako sam na putu za Njemačku i da o Zadru moram pisati za naš časopis Riječ. On mi je knjigu odmah i poklonio i iz nje sam izvadio dosta informacija za ovu reportažu. Tako se iz knjige može saznati ne samo da ima u Zadru "Bedema zadarskih pobuna" već da tamo ima i jedna "Glagoljaška ulica" a ima i jedna "Poljana pape Aleksandra III." koji je godine 1177. na putu u Mletke na sudbonosni susret s Friedrichom Barbarossem (Ridobradim) svratio u Zadar. Zadrani su ga veličanstveno dočekali. Jedan njegov pratilec, kardinal Boson, je zapisao: "... dovezoše ga zdrava i vesela u grad Zadar koji se nalazi na rubu ugarskog kraljevstva. A kako do tada nije taj grad posjetio ni jedan papa, s dolaska papina nasta u gradu veliko veselje i neopisiva radost... I tako, pošto mu je po rimskom običaju pripremljen bijeli konj, provedoše ga u povorci gradom uz pjevanje bezbrojnih pohvala i kantika, koje su gromko odjekivale u njihovu hrvatskom jeziku, do u glavnu crkvu sv. Stošije..." a tamo ga je dočekao biskup sa svojim klerom. Naravno, te pjesme koje su tako gromko odjekivale bile su iz glagoljaške tradicije pa se i iz tog zapisa vidi da je tada zadarska katedrala bila glagoljaška kao što je to bila i cijela nadbiskupija sve do 20. stoljeća. Zapis o tom događaju koji je stajao na zidu katedrale bili su Talijani uklonili. Kad su oni otišli, zapis se vratio na svoje mjesto.

Zadar je kroz stoljeća bio jedan od glavnih središta glagoljaške tradicije i kulture. Ako je dakle Zadar talijanski grad to samo može značiti da su Talijani glagoljaši.

Edvin Bukulin

Upotrijebljena Literatura:

Juraj Gracin: Iz Zadarske povjesnice, Zadar 1997.

Stjepo Obad: Ulice i trgovi grada Zadra, Zadar 2001.; Antun Travirka: Zadar – povijest, kultura, umjetnička baština, Zadar 1988.

Grupa autora (Sujić, N. Klajić, Petricioli, Raukar, Švelec, Peričić): Prošlost Zadra, 3 sveska izdana u Zadru sedamdesetih i osadesetih godina 20. st.

Ustrajati u širenju hrvatske knjige i kulture

HKZ Wiesbaden upriličila redovni jesenski Susret Matice hrvatske

Po drugi put u četiri godine održavanja Susreta predstavnika Matice hrvatske iz Zagreba s predstavnicima ograna MH i udrugama-članicama MH u Njemačkoj, te sa članovima, suradnicima i priateljima MH u Njemačkoj, naša je kulturna zajednica bila domaćin takvog susreta. Omogućila nam je to Hrvatska katolička misija u čijim prostorijama je susret održan i naš član župnik fra Ante Bilokapić. Na "Susret Matice hrvatske", kako smo skup nazvali, u subotu, 27. listopada 2001., pozvali smo sve ogranke i udruge-članice MH, a i nama znane prijatelje i suradnike MH, te goste. Odazvalo se devet udruga što je u ovim vremenima bježanja od zajedničke odgovornosti prema domovini i cjelokupnom hrvatstvu, razmjerno dobro. Većinom su to bili stari znanci i prijatelji iz udruga s kojima surađujemo i koje i u drugim prilikama susrećemo, no vidjeli smo i pokoje novo lice. Nazočni su bili ogranci iz Ludwigshafen-a, iz München-a i za Rursko područje, kulturna društva i zajednice iz Koblenz-a, Frankfurt-a na Main-i, Stuttgart-a i naravno naša iz Wiesbadena, članovi iz Düsseldorf-a, te suradnici iz AMAC-a. Iz Zagreba su nam stigli potpredsjednici Stjepan Sučić i Vlaho Bogišić, a od gostiju nam se odazvao pozivu konzul Silvio Kus iz poslanstva RH u Frankfurtu. Dugog upoznavanja nam dakle nije trebalo, utoliko su pozdravi i dobrodošlica bili srdačniji i radost zbog ponovnog okupljanja veća.



Članovi predsjedništva HKZ-a i Vlaho Bogišić

Stjepan Sučić, jedan od potpredsjednika MH, nama u Njemačkoj dobro poznat, jer je dosad sudjelovao u svim susretima, a bio nam je i domaćin u domovini u više navrata, je u svom uvodnom govoru izrazio zadovoljstvo opstojnošću susreta koji se redovno održavaju već četiri godine. Istodobno je ukazao na izostanak napredovanja kako po broju nazočnih tako i po dostignućima. Utoliko više treba ustrajati u širenju hrvatske knjige i kulture. Predložio je

redovno upriličivanje Dana hrvatske knjige i Dana Matice hrvatske. Kao primjer vrhunskog doseganja hrvatskog nakladništva ističe Hrvatsku enciklopediju od koje su dosada tiskana tri sveska. Vlaho Bogišić, također potpredsjednik MH, prvi je put sudjelovao u Susretu MH, ali nam je većini bio poznat s godišnjih skupština MH u Zagrebu, na koje su i naše udruge redovito bile pozivane, a najčešće se i odzivale pozivu. On je upozorio na važnu ulogu MH u promicanju ne samo knjige i kulture nego i općih društvenih vrijednosti. Hrvati su mnogo uložili u ostvarenje državnosti, ali moralna vrijednost tog ulaganja je daleko ispod očekivane. Nalazimo se u stanju tjeskobe i dvojbe, a izlaz se mora tražiti postavljanjem trezvenih ciljeva sukladno odgovorima na pitanja – što smo, gdje smo, što želimo a što možemo. Ovo posljednje je imao na umu i kad je današnjem susretu zaželio uspjeh - makar i skroman, ali provediv dogovor o dva-tri nauma uz izvjesnost pune potpore iz domovine.



Susret Matice hrvatske u tijeku

Najduže se raspravljalo o zajedničkom programu u sljedećoj godini, 2002., u kojoj MH slavi 160. obljetnicu utemeljenja. Nazočni su se brzo složili da u njemačkim gradovima treba nizom priredaba proslaviti tu obljetnicu, lako je bilo naći i zajednički naziv tih priredaba – "Dan Matice hrvatske" – ali je o sadržajima koje će te priredbe nuditi bilo mnogo različitih prijedloga. Najprihvativijima izgledaju ovih nekoliko: posjete djelatnika MH iz domovine, kako iz Zagreba, tako i iz brojnih ograna diljem Hrvatske, koji bi govorili o velikim zaslugama MH u prošlosti, ali i prenijeli iskustva iz hrvatske svakodnevice, bogate izložbe matičnih knjiga, razgovori s književnicima iz domovine koji bi svoje knjige predstavljali i iz kojih bi se čitali odlomci,

glazbeni program, kazališne predstave. Pitanje sadržaja nije međutim jedino o kojem odvisi uspjeh "Dana MH". Tjesna suradnja i zajednički nastup hrvatskih udruga jednog područja mogli bi biti važni za uspjeh, a može se zamisliti i međusobno potpomaganje udruga iz raznih krajeva Njemačke ponavljanjem dijelova programa pojedinih udruga na više mjesta, to jest "gostovanjem" jedne udruge na "Danu MH" druge udruge. "Pokretanje mnoštva", kako je jedan od nazočnih nazvao privlačenje što većeg broja posjetitelja, također svima zadaje brige, jer uz slabu posjetu i najbolja priredba gubi vrijednost. Pokušaj privlačenja njemačkih posjetitelja pripremanjem dijela programa na njemačkom jeziku je podjednako neizvjestan.

Na prijedloge o sudjelovanju hrvatskih poslanstava u pripremama "Dana MH" odgovorio je konzul Silvio Kus kako je poslanstvo spremno pružiti hrvatskim udrugama svaku podršku i pomoći u njihovim djelatnostima, ali nikako ne može za te djelatnosti preuzimati odgovornost niti "odozgo" dijeliti zaduženja. Rad u udrugama po svojoj prirodi može biti samo dragovoljan, pa ga pomoći i potpora "sa strane" pospješuju, dok bi ga naredbe "odozgor" prije sputavale. Osim toga uloga poslanstava je vezana uz vrlo velike odgovornosti i zato teško spojiva s dragovoljnim djelovanjem. Nadalje je u svezi s mogućom njemačkom materijalnom pomoći za "Dane MH" savjetovao udrugama da se pozovu na Protokol o kulturnoj suradnji Njemačke i Hrvatske iz 1998. godine u kojem se izrijekom spominje poticanje djelatnosti MH.

Rasprava o "Danimu MH" pokazala je mnogo volje i želje za uspješnim predstavljanjem te naše vrlo značajne kulturne udruge, ali i potrebu dodatnog dogovaranja. Za to će biti prilike na sastanku u Zagrebu, koji je dogovoren nakon Božića.



Listanje matičinih knjiga sa Stjepandom Sučićem

Manje je uspjeha bilo u dogovoru o visini članarine za udruge-članice MH. Teškoća je u tome što to pitanje nije rješeno statutom MH nego odlukom predsjedništva MH koju udruge još trebaju prihvati.

U raspravi se međutim pokazalo da je članarina mnogim udrugama previšoka kolikogod članstvo donosilo velike prednosti – osim povlastica besplatnog primanja "Vijenca" i dvije knjige, te popusta na sva ostala izdanja od pola cijene –važno pravo na sudjelovanje u donošenju odluka. I o tome će se dakle morati još jednom porazgovarati na već spomenutom sastanku u Zagrebu.

Zajednički objed donio je potreban predah i okrjepu. Nije nedostajalo ni slatkog iskušenja. Za odlično pripremljeno jelo i bogat izbor slastica treba zahvaliti našim vrijednim članicama.

Nakon objeda nazočne je očekivala još jedna, kako se pokazalo, teža tema: zajednički nakladnički projekti MH i udruga u Njemačkoj. Nesigurnost u procjeni zanimljivosti književnog djela za buduće njemačke kupce i vrlo ograničena materijalna sredstva udruga čine takve projekte teško ostvarivima.

Preostalo vrijeme ispunjeno je temama koje su svojom zanimljivošću nagradile nazočne za dosadašnji trud: novosti iz MH u domovini, nove knjige MH i prikaz djela osobite vrijednosti - Hrvatske enciklopedije.

Stjepan Sučić je izvjestio nazočne o uporabi ostavštine Jure Petričevića za izgradnju dvorišne zgrade uz sadašnju zgradu MH u Zagrebu. MH je preuzeila nakladu Hrvatske revije. Znakovita je proslava 100. obljetnice rođenja Mate Ujevića, utemeljitelja hrvatske leksikografije. U Ujevićevom rodnom mjestu, Krivodolu kraj Imotskog, postavljena mu je spomen-ploča, a Matica hrvatska u Imotskom je izdala prigodnu spomenicu o njegovom životu i djelu. Također je kratko predstavio knjigu u nakladi Matice hrvatske "Lastovo kroz stoljeća".

Vlaho Bogišić, uz dužnosti u MH također i ravnatelj Hrvatskog leksikografskog zavoda, predstavio je "Hrvatsku enciklopediju" kao jedno od najvažnijih suvremenih djela hrvatskog nakladništva i hrvatske kulture općenito. Pošto je o tom djelu još mnogo više rečeno u sljedećem članku "Riječi", neka se čitatelj za sada zadovolji samo tom rečenicom. Poslije enciklopedije predstavljeno je još jedno djelo istog nakladnika: turistički vodič kroz Hrvatsku na hrvatskom ("Hrvatska – turistički vodič") i njemačkom jeziku ("Kroatien – Reiseführer") koje je već pri površnom prelistavanju pokazalo da je uvijek moguće upoznati domovinu još bolje!

Pred kraj Susreta je vrlo brzo dogovoreno mjesto i vrijeme sljedećeg proljetnog susreta. Ogranak MH iz Münchena je ponudio gostoprivrstvo u travnju sljedeće godine, što su svi nazočni vrlo rado prihvatali. No prije Münchena vidjet ćemo se u Zagrebu, velika većina nadajmo se.

Ivo Andrijević

Hrvatska enciklopedija - povijesni pokušaj i suvremena izvedba

HKZ Wiesbaden upriličila predavanje Vlahe Bogišića, ravnatelja hrvatskog Leksikografskog zavoda o jednom od najvažnijih djela hrvatskog nakladništva i hrvatske kulture općenito

Nazočnošću gosta iz Zagreba, potpredsjednika Matice hrvatske, Vlahe Bogišića, na "Susretu MH" u Wiesbadenu, pružila nam se prilika da više saznamo i o jednoj njegovoj drugoj djelatnosti. Vlaho Bogišić je naime također i ravnatelj Leksikografskog zavoda "Miroslav Krleža" u Zagrebu. Pošto je u nakladi tog zavoda nedavno izašao iz tiska treći svezak "Hrvatske enciklopedije" bila je to prilika svratići pozornost Hrvatica i Hrvata iz Wiesbadena i okolice na ovo djelo od iznimne važnosti. Već tijekom priprema Susreta MH, kad smo saznali za dolazak Vlahe Bogišića, zamolili smo ga, da unatoč naporu "Susreta" za koji se znalo da će potrajati cijeli dan, održi navečer jedno predavanje o Hrvatskoj enciklopediji. Pristao je, na naše veliko zadovoljstvo, proširujući temu predavanja i na Leksikografski zavod i povijesni razvoj hrvatske leksikografije. Predavanje je dakle održano istog dana kao i Susret MH, u subotu 27. listopada 2001. u Hrvatskoj katoličkoj misiji, a počelo je u 7 sati navečer. Posjeta je bila vrlo dobra. Prva tri sveska Hrvatske enciklopedije, upravo raspakirana, ukrašavala su stol za kojim je sjedio predavač i privlačila poglede posjetitelja čim su stupili u dvoranu.



V. Bogišić i Hrv. enciklopedija u središtu pozornosti

Vlaho Bogišić je najprije krenuo kroz povijest, kroz petstoljetnu tradiciju hrvatskih leksikografskih nastojanja, počevši s jednim Hrvatom koji je u 16. stoljeću prvi upotrijebio riječ "encyclopaedia", da bi se duže zadržao na bogatoj enciklopedijskoj djelatnosti koju je četrdesetih godina prošlog stoljeća začeo Mate Ujević. Mnoge su mu prepreke bile na putu, najviše nevjericu njegovih suvremenika u vlastite hrvatske sposobnosti, ali Ujević nije posustao. O svojoj upornosti je rekao: "Hrvatsku enciklopediju nužno trebamo jer smo u tuđim leksikonima redovito oskudno prikazivani a često puta sa zlobom i čak i uvredljivo". Takvo opsežno djelo služilo je još jednom cilju: okupiti sve hrvatske znanstvenike i kulturne radnike u zajedničkom pothvatu, privoliti ih da zaborave svađe i političke podjele. Ujević je svojim vizionarstvom uspio Hrvatskoj enciklopediji dati

nacionalni biljež: "Hrvatska enciklopedija treba biti hrvatsko narodno djelo, svi su pozvani da u njoj surađuju, šire promičbu ali da se na nju i preplate". Već nakon same najave puno prije tiskanja prijavilo se je nekoliko tisuća preplatnika.

Za vrijeme II. svjetskog rata, u Nezavisnoj državi Hrvatskoj, izlazi 5 svezaka vrhunske kakvoće, a vraćanjem Jugoslavije izdavanje se prekida. Hrvatski enciklopedisti ipak nešto kasnije pod vodstvom Miroslava Krleže nastavljaju rad, a pokretačka snaga je opet Mate Ujević. Izlazi "Enciklopedija Leksikografskog zavoda" koja u trećem izdanju biva preimenovana u "Opću enciklopediju Jugoslavenskog leksikografskog zavoda". Pod Ujevićevim uredništvom Leksikografski zavod izdaje "Pomorsku enciklopediju", jedinstvenu na svijetu, i bibliografsku enciklopediju - "Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova" - vrhunske znanstvene razine. Jamačno nije mogla "Enciklopedija Leksikografskog zavoda" ispuniti zahtjev za ispravljanjem prikazivanja Hrvata i Hrvatske, ali je hrvatskom društvu pomogla ostvariti nadmoć i razviti samosvjest.

Prelazeći u svom izlaganju na novu Hrvatsku enciklopediju, Vlaho Bogišić privlači pozornost nazočnih podižući jedan od tri sveska sa stola: "Ovo djelo je za Hrvatsku vrlo prestižno, jer nas svrstava u malo broj zemalja koje imaju svoju enciklopediju". Nastavlja kako je djelo danas podjednako potrebno kao pred 60 godinama, jer se je istina o Hrvatskoj pola stoljeća što prešućivala, što iskriviljavala. Najvažnije je međutim da Hrvatska enciklopedija udovolji potrebama hrvatskog naroda za općim znanjem - u obitelji, u školi, na poslu, u društvu – sustavno, cjelovito i povezano izlažući činjenice o svim životnim i ljudskim područjima. Iako opća po obilježju, ima pojačanu nacionalnu sastavnicu, pa je to upravo za hrvatskog čitatelja čini još potpunijom.

Za tisak svakog sljedećeg sveska potrebno je otprilike devet mjeseci pa je dovršenje cijelokupnog djela od jedanaest svezaka moguće oko 2006. godine. Međutim, od osobite je važnosti već sada poticati nabavku i uporabu postojećih svezaka kako bi uloženi trud i sredstva počeli donositi plodove i time znatno olakšali tiskanje sljedećih svezaka.

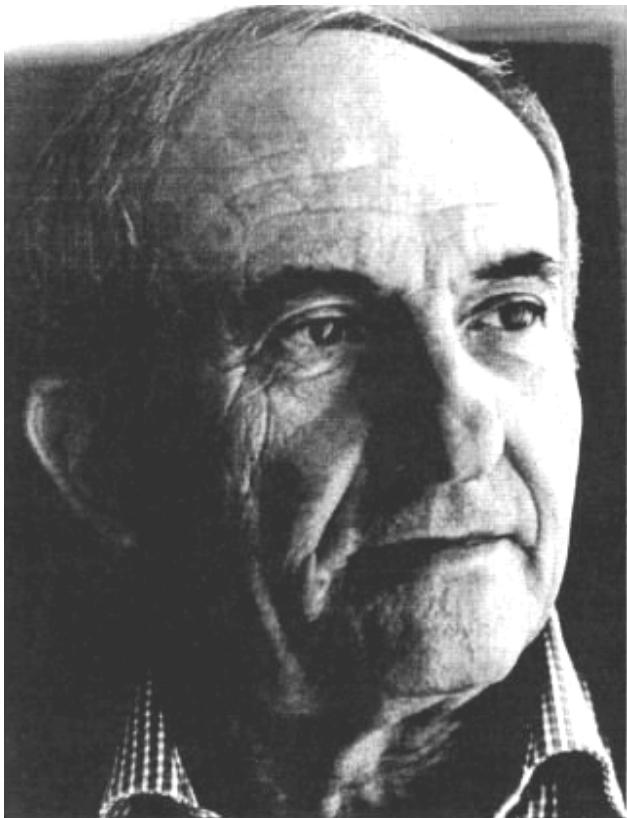
U razgovoru poslije predavanja još je nešto podsjetilo na Ujevića: i danas kao prije 60 godina Hrvatska enciklopedija okuplja stručnjake na zajedničkom radu, bez obzira na oštре političke podjele.

Želimo i nadamo se da će pokazano zanimanje uroditи preplatama. HKZ će vrlo rado svakomu pomoći u nabavci Hrvatske enciklopedije, dovoljno je javiti se nekom od vijećnika, a imena svih čete naći, kao i uvijek, na drugoj stranici ovitka "Riječi".

Ivo Andrijević

Vlado Gotovac

uz prvu obljetnicu smrti



Vlado Gotovac

Oživjeti sjećanje na Vladu Gotovcu, vrsnog hrvatskog intelektualca i djelatnika na područjima znanosti, umjetnosti i politike, čija se prva obljetnica smrti upravo navršava u prosincu, znači postaviti bez duge dvojbe njegovo vlastito i vječno pitanje: Jesmo li i koliko smo odmakli na putu, u nastojanju za ostvarenje kulturnih, svjesnih međuljudskih odnosa? Pogled Gotovčev uvijek je bio usmjeren na isto: Pojedinac u društvu, njegova posebnost i njegov individualni put spoznaje svijeta. Ta predpostavka je uvijek stajala na početku njegove vizije o kolektivnom biću i njegovoj sreći. A sreća za Gotovca, ukratko rečeno, bilo je sve što životu daje vrijednost, smisao i dostojanstvo. To je uvijek ponavljao i po tome je mjerio napredak.

Za taj svoj beskompromisni stav Vlado Gotovac je bio politički nepodoban i zato kažnjavan. Predbacivalo mu se potkopavanje jugoslavenskog jedinstva i "demokracije". U vrijeme Hrvatskog proljeća odigrao je važnu ulogu u osmišljavanju rada Matice hrvatske, naše najstarije kulturne udruge, u okupljanju i motiviranju svojih suradnika za ciljeve moderne Hrvatske. Njegovo domoljublje i stav nisu promijenile ni četiri godine tamnice (1972-76. u Staroj Gradiški) ni zabrana rada i objavljivanja (1976-79.) te ponovni zatvor (1981. u Lepoglavi). Sve mu je to narušilo zdravlje. Njegova filozofija dobila je tijekom vremena samo više na širini i pretvorila je, posebice njegov književni opus, u jedno univerzalno razmatranje o čovjeku u povijesti i vremenu.

Nezaboravan će ostati na ekranu ili u novinama, kako uvjerljivo brani i razlaže svoja motrišta, uvijek oprezan i kritičan, katkad tako da zaboli, ozbiljnog pogleda, dinamičan i strog. Jezik je bio njegovo blago, njegov najjači saveznik. Po njemu je bio prepoznatljiv u govoru i u pisanju. Jezik je iz njega stvorio političara velikog formata, a na drugoj strani on mu je bio prostor i medij u kojima je sazrijevao njegov duh.

Bogata književna ostavština Vlade Gotovca (veliki njen dio još nije objavljen) govori iscrpljeno o svijetu u kojem se on nalazio i o onom koji je tražio. U pjesmama i naročito esejima ("Autsajderski fragmenti", "Tijekovi odnosa") Vlado Gotovac je obradio mnoge filozofske teme, na koje je naišao kroz vlastito svakodnevno iskustvo. Pojmovi kao: istina, pravda, ljubav, sloboda postali su kroz njega teme knjiga, novina, televizije i politike – teme vremena. Kroz svoje tekstove pisane u modernoj, neuobičajenoj formi slao je svoje misli čitateljima, kao teze za dialog, poticaj na vlastito razmišljanje

("Princip djela"). Gotovac je bio, uprkos teškim udarcima sudbine, poklonik življenja. Ljudske slabosti, strast uništavanja prirode i odnosa, nemar i površnost smetali su mu. Za njega su važili rad i zalaganje, njegovanje duhovnih vrijednosti kao izraz kulture, identiteta i slobode. Svaki njegov javni nastup otvarao je pitanja o svemu suvremenom i važnom za pojedinca i društvo.

Nakon proglašenja hrvatske nezavisnosti

Gotovac je kao novoizabrani predsjednik Matice hrvatske (1990.-1996.) s velikim pouzdanjem nastavio svoju misiju prosvjetitelja. Sada kad su nam takve ličnosti najpotrebnije vidimo, koliki su teret nosile na svojim leđima. U zbirci članaka i predavanja "Znakovi za Hrvatsku" stopljeni su povijest naroda i biografija pojedinca u jedan sustav, koji puno toga sadrži što bi mogli nazvati *jedno iskustvo*, ali i onoga, što znači *smjernice i putokazi*.

Dragica Anderle

Iz neobjavljene knjige pjesama:

Pojedinosti našeg mesta

6.

*Svako jutro uspinjao si se na Topanu
U pet sati i četrdeset minuta -
Topao, ponizan, bezbrižan: u svojoj vjeri.
Svega su te ispunjavale bilješke anđela -
Zamršene, nepovratne riječi iz Imotskoga.*

*Ministrant i ulični apologet Golgote -
Toliko vrtoglavica bijaše u svakoj riječi!
I nitko ti nije oprštao tvoj beskraj:
borove, jezero, stijene!
A vrijeme je bilo u prići o svecima
I o jednoj ljubavi, koja je tek tražila
svoje riječi...*

Mjesto pisanja I.

Ratna skica

*Lovreć bijaše pun hrvatske ratne pustoši;
Na jednoj od naših bezbrojnih granica:
usnula straža
- Ta nedokućiva zemlja, ratna šara,
Što lako zapjeva, zaboravi i usne...*

*Čudo kruh. Čudo bor. Čudo tišina.
Gdje se noć prepušta ponorima,
A na dnu snivaju djeca.
- Sve tu luta između granica...*

*Još jednom bijaše rat.
Sve puno nepoznatih riječi.
Mi smo se igrali feudalnih zasjeda u vrtu.
Vojnici su prolazili neshvatljivo i ravnodušno
Na pustoj granici naše tragedije smjenjivali
su se stražari.
A nas je na svakoj strani bilo sve manje.*

"Glas lijeve ruke"

Mjesto pisanja (II)

II.

*Imotski!
U tebi još ima riječi
Za mene: čujem svoju visinu.*

*Otok se umotao tamom oluje:
Crno zrno zemaljskog sna
Pod tužnom vrbom...*

*Imotski! Gospodine moga jezika!
U jednom oku Modro, u drugom Crveno
Tvojih jezera...*

V.

*Beskraj je samo riječ,
-koja lebdi izvana....
Ratnik bez domovine,
Bez pobjede i bez poraza...*

*Nigdje nikakvih granica –
u prostoru...-
Samo blato koje ostaviše mrtvi....*

VI.

*Gledam tvoj osmijeh –
Na svakoj usni jedan trag neba.
Možda zametnut, možda zaboravljen,
Pravedan trag anđela...*

*Gledam tvoj osmijeh –
Tišinu zrcala među usnama.
Gledam tvoj osmijeh –
Krila podignuta nad mojim ponorom....*

Put u neizvjesnu budućnost

Izvještajni sabor Hrvatskog svjetskog kongresa Njemačke, 15. rujna 2001. u Sindelfingen-u

Pregled tijeka sabora

Nakon što je intoniranjem «Lijepe naše» i odavanjem počasti palim žrtvama domovinskog rata oko 11:30 sati u prostoriji Hrvatske katoličke misije Sindelfingen otvoren sabor, jednoglasno je usvojen dnevni red. Slijedilo je izvješće predsjednika dr. Slavka Lebana koje je sadržavalo pregled rada HSKNj-a (redovite djelatnosti kao što su sjednice predsjedništva, zastupanje u Zürich-u i Zagrebu, posjete udrugama-članicama, posjeta Brüsselu, objava Biltena i internet-stranica, pripremanje susreta s njemačkim «Städtetag-om» i sl.), sadašnje teškoće i zbivanja, te planove budućeg rada.

Konačan zaključak za prošlu godinu je taj, da se u kratkom vremenu u kojem novo predsjeništvo djeluje mnogošta moglo pokrenuti, da postoji dobra volja i ozbiljna žELJA za suradnju pojedinih udruga, ali da broj članica nikako ne zadovoljava. S tim u svezi su potrebni novi pokušaji, da se članstvo poveća kako bi kongres dobio na političkoj težini. Opća ocjena rada predsjedništva je pozitivna, rad je otvoren i na zdravim temeljima iako tri člana, unatoč ponovljenim zamolbama, ne dolaze na sjednice. Buduća nastojanja HSKNj-a bi trebala biti usmjerena na već spomenuto povećanje broja udruga članica, na traženje zajedništva, na poboljšavanje sustava priopćavanja temeljenom na otvorenosti svih političkih ideja i čimbenika i na zблиžavanje putem zajedničkih priprema susreta, predavanja, koncerta i drugih priredba, svima podjednako zanimljivim.

U traženju puta do novog članstva tajništvo je uložilo velik trud u protok vijesti slanjem velikog broja okružnih pisama. Učinak izražen brojkama jasno govori svoje: od nekadašnjih 1785 članova (pojedinaca i udruga) ostalo je 216. Samo za ovaj sabor poslano je 414 poziva na koje su dobivena tek 24 povratna pisma. To je bila jedna od glavnih tema izvješća 1. tajnika, Tonija Ćukovića uz također vrlo važno priznavanje "Gemeinnützigkeit" HSKNj-u. Njegova osobna procjena stanja nije pozitivna: hrvatska dijaspora je još uvijek nepoznanica sama sebi. Politika kongresa ne smije biti polarizacija. Vrijeme se ne smije trošiti na žučne rasprave o suprotstavljenim mišljenjima, nego se treba raditi stvaralački. Dobro upravljanje i ubrzani protok vijesti može znatno pridonijeti rješavanju prijepornih pitanja.

Iz izlaganja rizničarke, Valerije Olah, proizlazi da kongres raspolaže s oko 5000 DM a članarinu je do ovoga sabora uplatilo 15 udruga!?

U otvorenoj i dosta burnoj raspravi koja je uslijedila poslije izvješća predsjedništva, moglo se

dosta toga čuti. Meni se učinilo da je nas tridesetak nazočnih imalo barem 40 različitih mišljenja o tome kako bi se Kongres trebao voditi i koji bi morao biti glavni cilj njegovog dugoročno zamišljenog razvoja.

Ukratko: mnogi će mi zamjeriti što izostavljam dobar dio saborskih zbivanja ali pisati o svim pojedinostima značilo bi popuniti barem sljedeća tri broja «Riječi» što vremenski ne bih bio u stanju, niti bi redakcija to dopustila.

Na kraju se ipak uspjelo doći do sljedećih zaključaka:

1) Ustrojiti grupu ljudi koja bi zajedno s predsjedništvom izradila srednjoročni i dugoročni nacrt rada HSKNj-a.

2) Uključiti mlade osobe, po mogućnosti dobro obrazovane, u rad HSKNj-a.

3) Raditi na tomu da medijska izvješća o djelovanju Hrvata u iseljeništvu budu objavljivana i u domovinskim izdanjima hrvatskog tiska.

4) Raditi na rješavanju gospodarskih pitanja i zadaća, prije svega u suradnji sa stručnim hrvatskim i njemačkim ustanovama.

5) Raditi na stvaranju lobija u svim granama njemačkog društva i javnog života, k tome na što je moguće višoj razini.

6) Raditi na pridobivanju što većeg broja članstva, između ostalog i zbog rješavanja materijalnih problema.

7) Njegovati i ojačati veze i suradnju s udrugama-članicama.

Na kraju je predloženo da se u roku od dva mjeseca održi sjednica s prestavnicima udruga kako bi se našla rješenja za ostavrenje gore navedenih ciljeva; rad u grupama bi trebao prednjačiti.

Na ovom saboru Hrvatsku kulturnu zajednicu Wiesbaden predstavljali su Ante Marinčić i dr. Dragica Anderle, koja je ujedno i član predsjedništva HSKNj-a.

Osvrt na sabor i HSKNj

Od samoga početka je u HSKNj uloženo mnogo nade i truda. Deset godina kasnije taj trud se sveo na 30-tak ljudi koji nisu u stanju napraviti čudo, ali se marljivo trude da bar zaustave daljnje slabljenje i postave temelje polaganog oporavka.

Bila bi obsjena pripisati HSKNj-u danas onaj značaj koji bi po prvobitnoj zamisli morao imati, naime biti sredstvo političkog djelovanja iseljene Hrvatske prema vladinim strukturama zemalja-domaćina. Od toga je on, nažalost udaljeniji nego ikada. Možda negdje drugdje uspijeva tako djelovati, ali sigurno ne u Njemačkoj.

U svoja prva dva mandata oba predsjedništva

HSKNj-a nisu bila u stanju učvrstiti ustrojstvo i ugled Kongresa. Prednjačile su prepirke i nesuglasice, nadmetanje za vlastitu promidžbu pojedinaca i političkih skupina što je za iseljeništvo imalo razorne posljedice.

Na treće, sadašnje predsjedništvo HSKNj-a se, po mom mišljenju potpuno neopravdano, nastavlja bacati «drvle i kamenje». Ja međutim tvrdim da je HSKNj kao sredstvo političkog djelovanja uvek bio i ostao neophodan hrvatskim iseljenicima u Njemačkoj. Pasivnost i prepuštanje HSKNj-a samom sebi je neprimjerena i uvelike šteti i nama i domovini.

Evo nas odjednom i kod domovine!

U Njemačkoj ima po nekim nagađanjima 600,000 Hrvata, od toga 400 djelatnih hrvatskih udruga. Hrvati u Njemačkoj sigurno nisu svi bogati ali srazmjerne dobro žive. No pored njihove kupovne moći mnogo je važnije imati na umu njihove ljudske vrijednosti, osobito njihove poslovne veze na manje ili više svim poljima njemačkog gospodarstva. Hrvatska vlast ne samo da je zanemarila i da zanemaruje takve činjenice nego je nesvesno ili možda čak i svjesno sve podhvate u

tom smjeru kočila.

Trezveno gledano HSKNj je imao velike mogućnosti postati jakim, jer mu je podloga bila jaka. To je i bio razlog što ga je matica država htjela nadzirati (manipulacija je blag izraz) kako ne bi, kad ojača, izbjegao utjecaju i «zlorabio» svoj potencijal. A mi, hrvatsko iseljeništvo, smo se dali ne samo zavesti, nego i dobro izrabiti (ima dosta ljudi koji su dali i kapital i život za Hrvatsku, da bi na kraju bili prevareni). Iz svega toga je proisteklo današnje nezalaganje i nepokretnost cijelog društva. Za vrijeme Jugoslavije hrvatsko iseljeništvo je mislilo svojom glavom i govorilo neodvisno. Tako je bilo učinkovitije i za sebe i za Domovinu. Zašto takvo ne moglo biti i danas?

Nije istina da nam ne treba ni Matica hrvatska, ni Hrvatski svjetski kongres i sve ostale udruge, jer smo izvojevali svoju državu. Ruku na srce, Hrvatska se vlast sigurno ne skrbi najbolje za svoje građane izvan zemlje. Utoliko prije treba iseljeništvo samo biti poduzetno, a ne čekati što će tko (ili neće) učiniti za nas. Pasivnost je zato najlošiji izbor.

Ante Marinčić

ISELJENIČKE PRIPOVJEŠTI

U traženju izgubljenog puta

Opsjednut tajnovitošću čovjek je zašao u duboku, nepoznatu šumu. Mada općinjen njenom ljepotom, sve više je osjećao da je užasno sam i izgubljen. Uznemireno se okrenuo tražeći put kojim je krenuo. Sretan što ga je prepoznao potrčao je da bi se što prije vratio. Tek tada je zamjetio mnoštvo puteva koji su sličili jedan drugome. Uhvatila ga je panika. Nije više bio siguran trči li u pravom smjeru. A možda se promjenilo i mjesto koje ga je tako neodoljivo vuklo nazad. Izgubio se u spletu puteva od kojih ga nijedan nikuda nije doveo. Šuma je izgubila svoju ljepotu kojom ga je privukla. Ostao je samo paničan strah da je sam u toj nepoznatoj šumi i da nikada neće naći put koji će ga vratiti kući.

U prvim danima našeg izbjegličkog života u Njemačkoj nismo još bili svjesni što se dogodilo. Sve se odigralo brzo, pa smo se nalazili u nekoj vrsti bolesničkog bunila. Pokušavali smo nastaviti tamo gdje smo stali, ali smo duboko u podsvijesti znali da je naš čitav dosadašnji život nestao, srušio se kao kula od karata. Nitko nije htio priznati, ni tada a i danas je to teško, samom sebi da je sve izbrisano, pa da su čak i objektivni dokazi nestali. S neznanjem koje pomalo graniči s glupošću očekivali smo da je čitav svijet onakav kakav je bio naš.

Ubrzo smo krenuli u istraživanje novog područja u kojem su nas smjestili, jedan mali gradić, prijašnje vojno uporište u Istočnoj Njemačkoj (bar se tako prije

zvala). Nakon duže šetnje sjeli smo na prvu klupu da se odmorimo. Prišao nam je jedan Nijemac vjerojatno privučen nesvakidašnjom pojavom koju su činile uglavnom žene s djecom. Djeca su bila kao i uvek, bezbrižna i razigrana. Postavljao nam je svakodnevna pitanja: odakle smo, koliko ostajemo i tome slično s uobičajenom notom suošjećanja za postojeće stanje u Bosni. Ipak većina ljudi koji nisu osobno povezani s takvim događanjima nikada neće shvatiti njihovu pravu tragediju po onoj staroj narodnoj "sit gladnoga ne razumije". Prvo pitanje koje je moja rođakinja uputila našem sugovorniku još neuvježbanim njemačkim jezikom nije mi tada zvučalo nimalo nejasno: "Wo sind Leute?". Danas zamišljam tog sredovječnog Nijemca kako ga je iznenadilo to neobično pitanje. Vjerojatno se pitao jesmo li mi već pomalo skrenuli s pameti ili smo se nesretno izrazili na njemačkom jeziku. A mi smo zaista htjeli znati gdje su ljudi, jer je grad bio prazan, tada i narednih pet godina. No ipak nam je nakon prve zatečenosti sasvim ljubazno objasnio da ljudi u ovo doba dana obično rade, a djeca su u školi (kao da mi to nismo znali) ili se bave drugim "važnim" poslovima. Nisam objašnjenje shvatila ni tada kao što ga ne razumijem ni danas. I to pravo neshvaćanja dozvoljavam sebi, jer nijedan Nijemac ne bi razumio zašto su naši gradići i danju i noću uvek vrvili od ljudi, zašto smo se svaku večer poslije sedam sati sastajali na korzu kao da

nemamo važnijih poslova. Živost u njemačkim sredinama, ako je uopće i prisutna, zamire nakon zatvaranja trgovina i u trenu se izgube ljudi od kojih se prije nekoliko trenutaka nije moglo pomaknuti. Većina događaja vezanih za početke moga boravka u Njemačkoj još uvijek izaziva u meni lagani drhtaj tijela s razvučenim usnama što bi se moglo nazvati smijehom. Svlada me i onog trenutka kada se sjetim našeg prvog "izleta" u obližnju šumu. Još u osnovnoj školi sam naučila da "ići na izlet" znači "einen Ausflug machen". A "ići na izlet" značilo je odrediti neki cilj, ponijeti prostirku, spakirati hranu u torbice i naprtnjače u kojima je obvezno i lopta nalazila svoje mjesto. Kad bi umorni, često nakon dugog pješačenja, stigli na cilj, opuštali smo se na prostrtim dekama. Ostatak dana provodili samo u izležavanju, pričanju šala, zadirkivanju s povremenim prekidima za jelo što se nije puno razlikovalo od pričanja neke šale ili besmislenog trčanja za samo jednom loptom. Nijemac međutim pod "einen Ausflug machen" razumije nešto sasvim drugo. Razraden program s obveznim zastajanjem radi upoznavanja znamenitosti ili zanimljivosti kao što su na primjer "biotop". Ne shvaćam zašto je biotop tako zanimljiv, jer bih ja onda moj rodni grad s njegovom okolinom, izuzimajući kontejnere za smeće slobodno mogla nazvati nacionalnim parkom (čak i psi slobodno šetaju gradom, u novije doba i koze). Izlet završavaju umorni i gladni Nijemci najčešće specijalitetima s roštilja "Bratwürste mit Bratkartoffeln". Sjedaju u auto i vraćaju se na svoje omiljeno mjesto pred televizorom. Tako smo mi u stvari "išli na izlet" umjesto "einen Ausflug gemacht". Popeli smo se na omiljeno gradsko šetalište. Zelene površine bile su obrasle rododendronima koji su svojim raskošnim cvijetom privlačili mnogobrojne šetače pa i nas. Na vrhu brežuljka smo potražili zgodno travnato mjesto tik uz jednu klupu gdje smo bez imalo razmišljanja prostrli deku i ubrzo smo ogladnjelost utolili domaćim sendvičima. Nikako nam nije bilo jasno zašto nas Nijemci ispitivački zagledaju. Počeli smo se i mi nelagodno osjećati, jer smo primjetili da svi samo prolaze. Bili smo jedini izletnici koji su zapravo pravili piknik. To je bio prvi i posljednji put našeg "izletovanja" na tom mjestu. Sljedeće izlete zamijenili smo šetnjama po mnogobrojnim puteljcima, zastajali tu i tamo i divili se ljepoti rascvjetnih rododendrona, a kad bi poželjeli sjesti, za tu priliku koristili smo već pripremljene klupe.

"Njemačku" kavu smo i dalje pripremali onako kako smo pripremali "tursku". U prokuhanu vodu sipali smo kavu i čekali da lagano prokuha i na kraju zalijevali s još malo vode koju smo prethodno odlili. Pravi talog za gatanje nismo uspijevali dobiti i bila je uvijek bistra. Mudro smo zaključili da je prekrupno samljevena. Trebalo je nešto poduzeti. Pošto sam bila među onima koji su dobro vladali njemačkim jezikom samouvjereni sam se uputila u trgovinu u kojoj smo kupovali kavu. Prodavači sam pružila jedan paketić samljevene kave i zamolila ju: "Können Sie Kaffee

bitte fein mahlen". Pogledala me je iznenadeno što sam ja protumačila njenom neljubaznošću. "Er ist fein gemahlen". "Ich möchte aber noch feiner", bio je moj odgovor. Vrteći glavom prošla je još jednom s kavom kroz stroj za mljevenje. Ja sam bila zadovoljna što sam uspješno obavila zadatak i što će najzad popiti tursku kavu. Međutim kava je ostala "fein gemahlen" i mi smo još izvjesno vrijeme pili njemačku kavu na turski način. Vremenom smo se i mi navikli na kavu iz automata. Više se ne pitam ni kako je Nijemci mogu piti uz doručak a ne kako je meni bilo normalo nakon doručka. Mada obrnuto još uvijek mnoge zaprepastim svojom lošom navikom ispijanja kave prije ili poslije doručka. Danas priznajem da mi je njemačka kava slasnija i da mi se nikada nije dogodilo da osjetim nesvjesticu ili da mi je mučno poslije nekoliko šalica ispijene kave što mi se vrlo često događalo u Bosni, čak i da povraćam. Jasno mi je i zašto se turska kava srće iz fildžana ili iz malih šalica, doista malih kakve se u Njemačkoj vrlo rijetko rabe. Jedna narodna izreka kaže: "U malim boćicama se čuva otrov". Možemo je slobodno prenijeti i na našu tursku kavu. Djeluje gotovo kao droga pa se primjećuju i posljedice njene potrošnje.

Jedno desetljeće je dugo razdoblje u životu čovjeka. Za to vrijeme promijeni se mnogo toga. Čovjek nauči mnogo o zemlji, o ljudima s kojima živi. Ali i pored novih spoznaja stojim još uvijek na početku. Ne pronalazim odgovore na mnoga pitanja i vjerojatno ih neću nikad ni pronaći jer sam čovjek koji vječito traga za odgovorima koji možda nisu ni bitni. I zato se vrlo često pitam da li se i drugi "Ausländer-i" osjećaju ovako kao ja. A ja osjećam izgubljenost u svijetu kome ne pripadam i koji mi ne pripada. Prividno sam postala kotačić u mehanizmu, udišem novi zrak, jedem "Bratwürste", ograničavam svoje vrijeme terminima, idem na terapije kod psihologa. Ali u dubini osjećam prazninu. Osjećam da nakon izgubljene domovine polako gubim i sebe. Postala sam osjetljiva i na sam izraz "Ausländer". Ponekad mi kažu da mogu biti sretna što svojim izgledom ne upadam u oči. Jadna li je to utjeha i vrijeda me. Vrijeda me i sam naziv "Ausländer" (gotovo da se ne odnosi na čovjeka), jer je u samo jednom pojmu obuhvaćeno mnoštvo značajka i samo jedna riječ znači raznolikost. Nekad prije smo ljude koji su dolazili iz drugih zemalja i trajno živjeli kod nas obilježavali po zemlji iz koje su dolazili. Muž moje tetke je Nijemac, moj gazda u Sarajevu je bio Čeh. Svaka ta karakteristika je bila individualna i ni u kom slučaju nije ponižavala. S druge strane prividna je i moja prilivačenost Njemačke i njemačkog mentaliteta. Možda ja mogu reći da su mi "Bratwürste" tečne, a možda mi doista i jesu tečne ali nikada neće zamijeniti čevapčice s Baščaršije. Možda čeznem za nekim svijetom koji više ne postoji, mada nisam sigurna ni je li ovaj život stvaran. Hvata me panika da nezadrživo prolazi kraj mene i da će se prekasno osvijestiti, kad se svi putevi izgube u gustoj magli.

Kornelija Reitel

Hrvatski zahtijeva točnu uporabu riječi

Izrazi poput: *porezno uvjerenje* ili *uvjerenje o nekažnjavanju*, *pričinjene su velike štete*, *poručio sam piće za sve*, sasvim neopravdano su se s istoka uvukli u hrvatski jezik kao školski primjer pogrešne uporabe inače potpuno valjanih riječi iz pustog nemara i nebrige za jezik. Dobar hrvatski, kao što znamo, osim ljepote zahtijeva i točnost izražaja! U navedenim primjerima vrlo brzo ćemo pokazati kako upravo točnosti nedostaje.

Vjera, vjerovati točno označavaju da čovjek nešto prihvata bez traženja dokaza, u što nije sasvim siguran. Izvedenice *uvjeravati*, *uvjeravanje*, *uvjeriti*, *uvjerenje* pak označuju zahtijevanje od koga da nešto prihvati što nije dokazano, kako bi onda u svom djelovanju polazio od toga, oslanjao se na to iako u to nije siguran. Svakako će nam hrvatski jezik ponuditi i vrlo točan izraz za slučaj sigurnosti u nešto, dokazanosti nečega. Upravo tu dokazanost i sigurnost izražavamo riječima *tvrđnja*, *tvrđiti*, *potvrda potvrditi*. Jesmo li kažnjavani nije pitanje vjerovanja nego zapisa u policijskoj bazi podataka, a visina plaćenog poreza je vrlo točna brojka. Zato ćemo tražiti i dobiti *potvrdu o nekažnjavanju* i *poreznu potvrdu*.

Hrvatski glagoli *pričiniti se*, *pričinjati se* znače obmanu, prikazivanje nečega što *nije* kao da *jest*, i obratno, nečega što *jest* kao da *nije*. Ako je šteta stvarna, ako se doista dogodila onda tu nema obmane. Naravno da nam hrvatski jezik nudi točne, jednoznačne riječi za ono što želimo izraziti: *počinjene ili učinjene su velike štete*, te su štete nažalost zbilja a ne varka.

I glagoli *poručiti* i *naručiti*, oba hrvatska, imaju različito značenje iako im je korijen isti, pa slično zvuče. *Poručiti* označava prenošenje neke vijesti, želje, zahtjeva nekomu ili dojavljivanje nečega nekomu preko treće osobe. *Naručiti* znači obvezati koga da nam štogod napravi, donese, pošalje, a obvezati i sebe same da to primimo, znači dakle sklapanje neke vrste ugovora. *Naručiti* ćemo knjigu u knjižari, jer je ili rasprodana ili još nije stigla, i time obvezati knjižaru da knjigu za nas nabavi, a sebe da ju preuzmemu kad stigne. *Poručiti* ćemo prijatelju da, kad već ide u knjižaru, za nas podigne knjigu koja je u međuvremenu prispjela. Nećemo kod konobara *poručiti piće*, nego od njega *naručiti piće*, preuzeti i njemu platiti.

Sažeto, ali besmisленo

Ovaj primjer sakaćenja hrvatskoga jezika kao da nije uzet iz izvora kojim se služim, nego iz naše iseljeničke svakidašnjice. Radi se o uporabi primjerenoj njemačkom jeziku, ali ružnoj zlorabi kad se radi o hrvatskom jeziku. Priznajemo čestu potrebu za kratkoćom natpisa, na primjer kod naljepnica na robi, upozorenja, poziva, znakova u prometu i slično. Njemački jezik pruža više pogodnosti kad je potreban sažet izraz kao na primjer rasčlanjivanje i spajanje više riječi: Schmerzmittel, Insektennetz, Bushaltestelle, An- und Verkauf, Putz- und Tapezierarbeiten. To što mi iseljenici naginjemo unošenju istovjetnih, i prema tome pogrešnih, njemačkih oblika izražavanja u hrvatski jezik je barem razumljivo iako nipošto nije za odobravanje, no da toga ima i u domovini niti je razumljivo, niti se smije dopuštati.

Jedna trgovina prodaje na primjer *insekt mreže*, druga *auto gume*. Zašto onda ljekarna prodaje *sredstvo protiv bolova* a ne *bol sredstvo*? Koje li tek besmisli ako *branitelja protiv agresije* nazovemo skraćeno *branitelj agresije*. Bolje duže, ali točno: *mreža protiv kukaca, gume za motorna vozila*.

Jednako besmisleno je i rastavljanje u primjerima: *vele i maloprodaja, tu i inozemstvo!* U hrvatskom mogu riječi povezane veznikom *i* mijenjati poredak u rečenici, ali u našim primjerima dobijemo mijenjanjem poretka besmislice: *maloprodaja i vele, inozemstvo i tu!* Ponovimo, bolje duže... *veleprodaja i maloprodaja, inozemstvo i tuzemstvo*.

U poslovnom svijetu važna je učinkovitost i brzina, ali ako sljedom uništavanja jezika dođe do otežanog sporazumijevanja, čak zabuna, onda je to kao brza vožnja koja je završila u jarku pored ceste. Zato nemojmo sakatiti naš hrvatski kraćenjem onoga što se skratiti ne može. I Nijemci još uvijek č pišu *tsch*.

Priredio Ivo Andrijević

Izvor: Govorimo hrvatski, jezični savjeti
Hrvatski radio, Zagreb 1997.

Skok u vrijeme

Zanimljiva izložba hrvatske fotografije prikazana je u Wiesbadenu, Villa Clementine

Hrvatsko poslanstvo u Frankfurtu na Majni je u suradnji s Uredom za kulturu grada Wiesbadena, te uz potporu Ministarstva kulture RH, upriličilo u lijepom prostoru kakav nudi Villa Clementine, izložbu hrvatske fotografije pod vrlo izazovnim naslovom "Skok u vrijeme", na njemački malo izmjenjeno prevedeno "Zeit zu sehen". Naslov je obećavao vrlo zanimljiv prilaz fotografskom izražaju tražeći u njemu ne samo lijepo nego ono smisleno, obuzetost pitanjem vremena i prolaznosti. Izložbu je postavio prof. Vladimir Gudac, a nositelji projekta izložbe hrvatske fotografije su bili Hrvatski fotosavez i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Izložba je s uspjehom predstavljena u više zemalja, između ostalih i u Kini, da bi došla i u Wiesbaden.



Prof. Vladimir Gudac prilikom svog izlaganja

Otvorenje izložbe je bilo u subotu, 1. rujna 2001. u 20 sati. U vili Klementini se je okupilo dosta Hrvatica i Hrvata, nažalost malo njemačkih sugrađana. Izložbu je otvorila Pročelnica za kulturu grada Wiesbadena, gospođa Rita Thies. U svom je uvodnom govoru predočila kako je od još neodređene želje da grad Wiesbaden ugosti jedan hrvatski kulturni događaj pomalo dolazilo do jasnijih zamisli koji bi to događaj trebao biti. Izrazila je uvjerenje da je konačna odluka o izboru izložbe "Skok u vrijeme" bila vrlo dobra, te je dodala da one zamisli koje su ovaj put ustupile mjesto izložbi nisu odbačene, nego bi mogle biti ostvarene u budućnosti, pošto se ovakva suradnja s poslanstvom želi nastaviti. Neke je zanimljive prijedloge i navela, kao na primjer izložbu posvećenu gradu Vukovaru, njegovom stradanju, obnovi i povratku života i žitelja u njega.

Karlo Drašković: "Skok grofa Erdödy-a"



Ivan Ladislav Galeta: "Vrata"

Hrvatski generalni konzul, gospodin Mladen Juričić se rado priključio želji da se suradnja na polju kulture nastavi ističući da Hrvatska ima mnogo toga za pokazati, a dobar dio toga bi jamačno bio vrlo zanimljiv i građanima Wiesbadena. Ipak se nije želio duže zadržavati na budućim ostvarenjima kako ne bi odvraćao pozornost od današnje večeri, od hrvatskih fotografa i zahtjeva Vladimira Gudca, tvorca izložbe, da na novi način doživimo izložene motive.





Posjetitelji izložbe

Vladimir Gudac je svoje izlaganje pod naslovom "Pitanje vremena na primjeru hrvatskih fotografa" označio sastavnim dijelom izložbe, jer se tek jednim dubljim razmišljanjem o pojmu "vrijeme" uspijeva ne samo izložene fotografije promatrati kao ono što stvarno prikazuju nego se njima poslužiti da bi bar za tren osjetili nešto što je neposredno našim čulima nedokučivo i neosjetno - vječni tok vremena. Tek je privid da je "vrijeme" nešto vrlo jednostavno, obično, svakodnevno, posve razumljivo kao kad kažemo: "imam" ili "nemam vremena", "zakasnio sam" ili "uranio sam", da štogod "dugo traje" ili "brzo prolazi". Čovjek naime vrijeme ne može poimati izravno kao što poima prostornost, toplinu, svjetlost, zvuk. To nam postaje bjelodano tek uz dosta npora. Upitajmo se na što možemo utjecati, što možemo mijenjati, čak stvarati, proizvoditi? Možemo i razne predmete i njihove razmjere, svjetlost i osvjetljenje, zvuk i glazbu i buku, toplinu i hladnoću. No vrijeme nam ostaje nedokučivo, iako je svugdje, ne možemo ga ni pokrenuti ni zaustaviti, ne možemo u vremenu ni naprijed ni nazad. Poput žutog lista u jesen kojeg vjetar, onako suhog i laganog, otrgne i zavitla pa spusti nasred velike, mirne rijeke, gdje onda polako pluta nizvodno, uvijek dalje i dalje, te ne može ni naprijed ni nazad, niti stati, niti krenuti, tako čovjek od pamтивjeka pluta u vremenu i sva silna znanost mu dosad nije pomogla da mu se otrgne. Čak ga je još više zbumila pretpostavkom o sve "sporijem" toku vremena, što se brže krećemo (teorija relativiteta). Čovjek uistinu ne poima vrijeme, nego poima promjene na

stvarima oko sebe, pa po redovitosti promjena sluti kako postoji nešto što je nazao vrijeme i osjeća njegov nezaustavljivi, vječni tok. Vladimir Gudac je u djelima hrvatskih fotografa tražio i našao zaokupljenost fenomenom vremena, te je i posjetitelje izložbe uputio da fotografije jednom vide kao isječke istrgnute iz vremena, drugi put kao kretanje u vremenu pomoću niza prizora, zatim kao tok vremena naslućen u razlivenim potezima, pa sve do vječnosti, nepomične i nepromjenljive.



Pri razgledanju fotografija

Vladimir Gudac je zbog njemačkih posjetitelja govorio na njemačkom kojim vlada dosta dobro, ali ne odlično. Meni se činilo da nas je svojim poticajem na razmišljanje odveo tako daleko gdje je jezik postao sporedan, bitna je bila samo misao. Možda se varam da je vladanje njemačkim bilo sporedno, možda je za odlazak u "vrijeme" po shvaćanju Vladimira Gudca bilo potrebno određeno predznanje nekih teorija, no bilo kako bilo, nekoliko posjetitelja nije saslušalo izlaganje do kraja. Ne mogu se međutim oteti dojmu da je po srijedi prije bila ili nespremnost na razmišljanje u jednu subotnju večer ili zamorenost zahtjevnošću izlaganja i odustajanje "na pola puta". Svi ostali koji su s Vladimirom Gudcem ostali do kraja i nastojali po njegovim naputcima promatrati fotografije, vidjeli su daleko više od pokreta, oblika, prizora, svjetla i sjene, vidjeli su "vrijeme" prikriveno pod površinom događanja.

Ivo Andrijević



Josip Klarica: "Hrast u parku Maksimir"

Hrvatsko kulturno ušće 2001.

Ušće je mjesto gdje se rijeka ili potok ulijevaju u veću rijeku ili more. Ušće spaja slivove voda ali i razdavaja kopno. Ušće Majne u Rajnu razdvaja tri velika njemačka kulturna centra. Dva pokrajinska glavna grada Mainz i Wiesbaden od Frankfurta, poslovne metropole na Majni. Petnaestak tisuća Hrvatica i Hrvata obitavaju, ako zanemarimo rijeke i geopolitičke podjele, na jedinstvenom urbanom području. Jedinstveno u mnogočemu. Suvremena kulturna zbivanja tih triju gradova odvijaju se na istovjetnoj razini. To ni u kom slučaju ne znači postojanje istovjetnog kulturnog razvoja. Tri grada na ušću prožimaju se međusobno ali mijesaju i strane kulture, poput sjedinjavanja voda Majne i Rajne. Unatoč dobroj izmješanosti voda, svaki analitički laboratorij u Amsterdamu, na ušću Rajne u Sjeverno more, će vam sa sigurnošću reći koje su čestice pripadale kojoj rijeci, kojemu pritoku, sливу. Ono što je značajno to ne gubi identitet. Arheološki nalazi u Mainzu, Frankfurtu i Wiesbadenu otkrivaju tokove i pritoke kulture kroz stoljeća. Ostaci hramova puput nalazišta Nida-Heddernheim u kojima su slavljeni perzijski Mithra ili egipatski Isis-kult su prepoznatljive pritoke u more baština na koju je današnja njemačka kulturna zajednica ponosna. I 40 milijuna europskih migranata od kojih gotovo četvrtina živi u Njemačkoj donose sa sobom ne samo "kovčege pune želja" nego i tekovine stoljetne baštine. Pola tuceta hrvatskih kulturnih zajednica, društava i udruženja u Frankfurtu, Mainzu i Wiesbadenu svjedoče, prate, rasčlanjuju i bilježe protok, razinu, brzinu nanosa i ulaza kulture hrvatskih iseljenika u jezero njemačke baštine.

Kako i gdje ulazi hrvatsko književno stvaralaštvo na njemačku literarnu pozornicu

Premda posve i uvijek važećeg recepta nema, naša njemačka kolegica, gospoda Dagmar Schruf je pokazala kako ući na velika vrata. Hrvatski bestseller "Zašto sam vam lagala" autorice Julijane Matanović je nakon pet hrvatskih izdanja izašao i na njemačkom jeziku, u prijevodu Barbare Antkowiak. Isključivo profesionalni nastup literarnog agenta, gospode Schruf potaklo je uglednu izdavačku kuću **Frankfuter Verlagsanstalt** da priredi njemačko izdanje. Direktor tog poduzeća, gospodin Joachim Unseld priznao je kako ga je za usvajanje projekta navela - *do tada neviđena zaokruženost ponude koju je priredila literarna agentica*.

Čarolija laži

Predstavljanje hrvatske kulture ima važno mjesto u međudržavnom ugovoru Republike Hrvatske i Savezne Republike Njemačke o kulturnoj suradnji. U

pokroviteljstvu teškom nekoliko tisuća maraka (prema povjerljivim izvorima) prikazan je u Internacionalom teatru u Frankfurtu igroka kazališne produkcije **Movens: Münchhausen**. Majstorski koredatelj i glumac Vili Matula prikazao je majstora viteškog pretjerivanja. Laž je ušla pod kožu međunarodne publike. Za trenatak je u polumraku zaboravljena svakodnevница. Lucidna igra bacila je u sjenu svjetla velegrada. (Na šetalištu uz obalu Majne te večeri se je održavao vatromet). Čarolija laži ima svoju cijenu. Zavaravanje je danas uslužna djelatnost. Zašto govoriti istinu dok se laž isplati? Zatajiti sebe da bi se na tekućem računu našla poneka nula više. I dok je za veseljaka Carl Friedrich-a baruna Münchhausen-a bilo dosta da mu netko plati večeru i piće, današnji matadori u zavaravanju su više nego dobro plaćeni savjetnici poslovnog svijeta.

Nažalost u tom kontekstu blijadi značenje pitanja - *koliko smo spremni izdvojiti za kulturu?* Grad Frankfurt novčano pripomaže izvođenje kulturnih događaja s dvije do tri stotine maraka po posjetitelju i predstavi u projektu, što znači kako nisu jednako cijenjene predstave u Staroj operi i one na malom scenskom kazalištu, kao što je to Internaciona kazalište. U pozadini tog saznanja postavlja se pitanje, zašto Hrvatice i Hrvati ovakve događaje ne prihvataju kao izražaj svoje kulture koji mora imati mjesto u životnom rasporedu svakoga?

Naravno useljenici i migranti na njemačkom govornom području izloženi su neprekidnom pritisku asimilacije. Ne radi se tu o nekom direktnom političkom pritisku već jednostavno o pretrpanom stolu medijske ponude. Gospodarenje slobodnim vremenom ima svoje zakone. To je logika prema kojoj nitko ne mora postavljati pitanje: čemu u gradskoj i prigradskoj prometnoj gužvi izgubiti sat-dva kako bi se na drugom kraju grada poslušala i vidjela hrvatska predstava, bez obzira na kvalitetu, kada su 32 televizijska kanala (uključujući i HTV) dovoljna da ispune vrijeme i zaokupe sva čula.

Pogled na vrijeme

Ured za kulturu grada Wiesbadena i Generalni konzulat Republike Hrvatske namijenili su izložbu Hrvatskog fotografskog saveza hrvatsko-njemačkom susretu. Sastav publike - većinom članovi kulturnih udruženja iz Frankfurta, Mainza i Wiesbadena nameće dvojbu: je li se tu stvarno radio o susretu hrvatsko-njemačke kulture ili pak - kao što smo često mogli vidjeti - o prikazu kulturnog bogatstva domovine za iseljene Hrvate? Izložba, kao i uvodno predavanje koje je održao profesor Vladimir Gudac, pokazali su

domet i kvalitetu, koji ne samo da zaslužju pažnju već predstavljaju i dobru osnovu za višestranu kulturnu suradnju. Idejna ostvarenja u Hrvatskoj jednako kao i tehnička dostignuća prate na visokoj umjetničkoj i tehničkoj razini razvoj fotografije od njena početka u 19. stoljeću. Profesor Gudac je u predavanju "To see the time" ("Zeit zu sehen") prikazao kako u fotografiji ne nalazimo samo odraz prostora već i metaforu vremena.

Promatraču izložbe kao i poznavatelju priprema za nju nameće se pitanje je li izložba pripremljena "zeitgemäß"? Eksponati iz 1895. i 1951. pokazuju vrhunske domete. Ali želi li se porukom izložbe učiti u maticu kulturnih tokova, nije dovoljno samo naći izjednačenu razinu vodostaja, nego i stvoriti dovoljan pritisak kako bi se svladao otpor na uskom grlu ušća. Medijska najava izložbe bila je ravna nuli. Posljednje desetljeće intenzivnog rada hrvatskih kulturnih društava pokazalo je kako za svladavanje otpora mrtvila, bezvoljnosti i nezainteresiranosti publike nije dovoljno samo poslati pozive i očekivati odaziv te publike. Kulturni odgoj nije samo zadovoljavanje duhovnih potreba već i njihovo buđenje.

Kultura gostoprimeštva

Migracija u Europi jeste demografska realnost koja podliježe više tržišnim nego pravnim zakonima. Hrvatsko iseljeništvo nema u odnosu na ostale "Gastarbeiter-e" u Njemačkoj (a još manje u drugim zemljama) poseban, povlašteni položaj. Doduše Hrvati imaju - punktualno bonus prijateljstva, kulturne suradnje i dobrih odnosa, ali koji se u globalnim razmjerima hrvatsko-njemačkih odnosa ni po čemu ne razlikuju od obostranih odnosa Njemačke i drugih manjina na području SRNJ. Jedan djelić takvog bonusa je prijateljstvo gradova Mainza i Zagreba. Nažalost taj bonus nije iskoristišten kod proslave desete godišnjice rada Hrvatske kulturne zajednice u Mainzu. Srdačno gostoprimeštvo jedne Hrvatske zajednice može biti korito, prenosno sredstvo, ali ne i sadržaj hrvatske kulture.

Isto tako etnografija i folklor kao prepoznatljivi elementi nacionalne kulture mogu biti samo pratile kulturnog sadržaja cijelokupnog umjetničkog i znanstvenog stvaralaštva.

Da je takva sprega potrebna ukazao je stručni seminar o ulozi medija na stranim jezicima u Njemačkoj u svibnju ove godine u Mainzu. Zahtjevi kao - *Stranci se ne smiju izdvojiti iz njemačke medijske sredine!* (Prof. S. Quandt, sveučilište Gießen) nisu samo zapovjed za asimilaciju stranaca, nego i podloga s koje migranti mogu postaviti zahtjev za ravnopravan odnos prema socijalnim i radnim, znastvenim i umjetničkim dostignućima kako migranata tako i njihove domovinske zajednice.

Hrvatska utopija

Najveći svjetski velesajam knjiga u Frankfurtu nudi se kao godišnja smotra i za hrvatsku književnost za Hrvate u dijaspori. Zajednica nakladnika iz godine u godinu, od sajma do sajma potvrđuje profesionalnost nastupa. Program nakladnika na hrvatskom nacionalnom štandu (Croatian publishers at the Frankfurt Book Fair, 2001) s pravom kazuje kako frankfurtski sajam knjiga nije samo "festival" izdavačke djelatnosti već i svjetske kulture. Kroz književnost bilježimo stvaralaštvo pisaca, ali i znanstvenika, umjetnika, novinara... Izlog hrvatskog stvaralaštva pokazuje kako pored poslovnog značaja i ovogodišnji sajam igra ulogu prijenosa i razmjene nadahnuća i poduzetnosti. Brojne aktivnosti održavane su i izvan sajamskih hala. *Na Odjelu za kulturu jezika Sveučilišta Johann Wolfgang Goethe* u Frankfurtu održano je predavanje na temu "*Hrvatska suvremena literatura*". Gost-predavač je bio prof. dr. Ante Stamać, književni teoretičar i kritičar. Profesor Stamać je biši stipendist Humboldtove zaklade i poznat je njemačkoj publici i iz vremena kada je predavao kao gost-docent na Sveučilištu u Oldenburgu.

Suvremena hrvatska književnost ima prema Stamaću jedno zajedničko obilježje: **nedostatak vizije**. Povijest je izvorni materijal iz kojeg književnici kao što su Barbieri, Bauer, Gavran, Mihalić, Blažević, Golub i dr. oblikuju svoje viđenje svijeta. - *Hrvatska utopija književnosti ne postoji*.

Promocija knjige "Kroatien" profesora Ludwiga Steindorffa kao da potvrđuje tu tezu. U organizaciji alumna - bivših studenata hrvatskih sveučilišta - održano je predstavljanje upravo s gesлом: *Učiti iz povijesti kako se ona ne bi ponavljala!* Prof. dr. Ludwig Steindorff je povjesničar, slavist i germanist i redovni je profesor na katedri za istočnoeuropsku povijest na Sveučilištu Christian-Albrecht u Kielu. O raznim problemima hrvatske povijesti objavio je veći broj zapaženih radova. Između ostalog, pisac je do danas *jedine* znanstveno zasnovane studije o *Hrvatskom proljeću*.

Predavanje prof. Steindorffa pratila je u Hrvatskoj katoličkoj misiji Frankfurt, Rüster Str. 5 i prigodna izložba knjiga u suradnji sa *Zajednicom hrvatskih izdavača i nakladnika* iz Zagreba što je omogućilo uvid u suvremeno književno stvaralaštvo u Hrvatskoj i izvan sajamskog prostora.

Prisutnost hrvatske kulturne baštine u internetu možemo na ovom mjestu također zahvaliti radu prof. Steindorffa. Zapisi s ovogodišnjeg studijskog putovanja studenata seminara Kroatistike u Hrvatsku objavljene su i dostupne na internetu. Mogu se jednostavno naći pomoću hyperlinka imena mjesta: kao npr. Zadar, Split i sl. Profesor Steindorff je pripremio ovogodišnje studijsko putovanje uz suradnju Njemačke službe za akademsku razmjenu **DAAD** i potporu društva bivših studenata hrvatskih sveučilišta **AMAC e.V.**

Ivica Košak.

Doček večeri uz zvuke orgulja

Pohvalba orgulja u Žmanu 26. kolovoza 2001. godine



HKZ Wiesbaden je svojim ne malim prilogom sudjelovala u nabavci orgulja za Žman. Naravno na tome se u ime Žmanaca srdično zahvalujem. Neke će iz HKZ-a zanimati kako je to toga dana bilo u Žmanu. Evo kraćeg prikaza.

26. kolovoza 2001. dogodio se u Žmanu događaj koji doista vrijedi zabilježiti: zadarski je nadbiskup u miru msgr. Marijan Oblak u svečanom obredu blagoslovio nove crkvene orgulje. Koliko je to iznimam događaj vidi se i po tome, što je sada Žman jedina otočka župa zadarske nadbiskupije koja ima orgulje.

Orgulje su kupljene kod njemačkog graditelja orgulja Oberlingera iz Windesheima udaljenog oko 40 km zapadno od Mainza. Kupili su ih, na moj poticaj, Žmanci raseljeni po cijelome svijetu. Pothvatu su se pridružili i neki naši prijatelji iz drugih mjesta naših otokā ali i mnogi koji ne samo da nisu Žmanci nego nisu niti Hrvati, ali Hrvatskoj žele samo dobro. Jedan od velikih prijatelja Hrvatske koji je svojim značajnim prilogom postao žmanski mecena jest kardinal Karl Lehmann, biskup biskupije Mainz. Mislim da u ovom kontekstu treba reći da je jedan Žmanac koji živi i radi u Ekvadoru sam darovao pola svote koja je bila potrebna za nabavku orguljā. Time se uvrstio među velike dobročinitelje žmanske župne crkve i na taj način postao značajni mecena glazbene umjetnosti. To je Ivo Čuka. Ipak bez mnogih malih darovatelja nije bilo moguće projekt privesti kraju pa treba i na ovom mjestu svim darovateljima iskazati zahvalnost.

Orgulje su blagoslovljene neposredno pred redovitu nedjeljnu misu župne zajednice. Nakon blagoslova čuli su se prvi javno izvođeni sonantni i disonantni akordi Klobučareve improvizacije na jedan

glagoljaški napjev iz Novalje. Skladbu je svirao prof. Emin Armano. Nakon toga je nastavljena redovita misa župske zajednice koju je ovom zgodom predvodio nadbiskup u miru msgr. Marijan Oblak. Misu i ostale liturgijske pjesme pjevala je cijela okupljena zajednica predvođena pjevačima iz Žmana i iz susjedne župe Sali. U višestoljetnom življenju dviju susjednih župa bio je to vjerojatno prvi javni nastup Saljana u Žmanu. Misu sam svirao ja.

Poslije podne održan je mali koncert, pomalo improviziran, zbog nedostatka vremena za duže pripreme. Koncert je počeo Klobučarevom Improvizacijom za orgulje na temu „Žmanskog Očenaša“ (to je „Oče naš“ kako ga u Žmanu pjevaju), zatim su svi prisutni otpjevali Očenaš i nakon toga je prof. Armano na orguljama izveo drugu Klobučarevu Improvizaciju na istu temu.

Prof. Emin Armano izvodio je zatim djela starih i mlađih, stranih i domaćih majstora: od Telemanna, Bacha preko Pintarića, Dugana st. do Andelka Klobučara naših dana. Sunčica Vidulić Vulelija i Monika Bukulin, flaute, te Emin Armano, orgulje, su izveli Trio d-mol za 2 flaute i orgulje od G. Ph. Telemanna. Žmanski i saljski pjevači su zajedno otpjevali „Slavim te, Gospode“ koji se pripisuje J. S. Bachu. Na orguljama ih je pratilo Domagoj Kalcina, student bogoslovlja iz Žmana. Saljski su koristi izveli, ovaj put bez pratinje orgulja, dva liturgijska napjeva iz stare glagoljaške tradicije: Pristup na Krista Kralja i Zdravo, morska zvijezdo. Žmanci su potpomognuti pjevačima iz Salija izveli također jedan napjev iz žmanske glagoljaške tradicije: Hvalospjev Zaharijin - Blagoslovjen Gospodin Bog Izraelov. Na kraju je izведен himan što ga je u čast sv. Ivana Krstitelja spjevao Zlatko Vidulić a uglazio sam ga ja. Pjevali su Žmanci i Saljani zajedno a na orguljama ih je ponovno pratilo Domagoj Kalcina.

Sam kraj koncerta pripao je prof. Eminu Armanu koji je imao priliku u slobodnoj improvizaciji pokazati što sve orgulje mogu. I doista, iako su male (imaju 6 registara te jedan manual i pedal) ispunjavaju neveliku crkvu svojim zvukom potpuno. One su tako i podešene da bi svojim tipično orguljskim zvukom ispunjale prostor u koji su se i vizualno skladno uklopile.

I jer je večer uz orgulje bila tako lijepa, namjera je prisutnih i do godine i svake sljedeće upriličiti sličan ugodađaj.

Edvin Bukulin

O B A V I J E S T I

Hrvatski Božić

Velika tradicionalna predbožićna večer HKZ-a Wiesbaden

15. prosinca 2001. u 19 sati, Maria Hilf-Saal, Kellerstr. 37, Wiesbaden

Matica hrvatska

Susret u Zagrebu

28. prosinca 2001. u zdanju Matice hrvatske, Matičina ulica, Zagreb

Izborna godišnja skupština HKZ-a Wiesbaden

nedjelja, 10. ožujka 2002.

Prostorije Hrvatske župe, Holsteinstr. 15, Wiesbaden

Radni sastanak predsjedništva HKZ-a Wiesbaden

11. siječnja 2002.

u 19:30 sati, Roncalli-Haus, Friedrichstr. 24, Wiesbaden

Folklorna skupina HKZ-a Wiesbaden

Svaki četvrtak u 19 sati,

u prostorijama Hrvatske župe, Holsteinstr. 15, Wiesbaden

Kung Fu za djecu od 7 do 14 godina

Svaki ponedjeljak od 16:30 do 18 sati,

u športskoj dvorani Anton-Gruner-Schule, Lehrstr. 10, Wiesbaden

Kuglanje

Svake prve i treće subote u mjesecu od 19 do 22 sata,

kuglana katoličke zajednice Maria Hilf, Keller Str. 37, Wiesbaden

Knjižnica HKZ-a Wiesbaden

Naša udruga je ove godine, kao kolektivni član MH, uz vrlo povoljne uvjete nabavila znatan broj knjiga u nakladi MH, a jedan manji dio i od drugih hrvatskih nakladnika. Time ispunjavamo davnu želju, utemeljiti knjižnicu, i našim članovima ponuditi još jednu uslugu: posuđivanje knjiga. Knjige možete pogledati, izabrati i posuditi jednom tjedno :

svaki četvrtak, u uredu Caritasa, od 15 do 18 sati

Friedrichstr. 24 / I. kat

HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA - NASTAVAK PETSTOLJETNE TRADICIJE HRVATSKE LEKSIKOGRAFIJE.

The image shows a large, metallic, three-dimensional letter 'H' in the upper left corner. To its right, a diagonal banner contains the text 'HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA - NASTAVAK PETSTOLJETNE TRADICIJE HRVATSKE LEKSIKOGRAFIJE.' Below the banner, a row of 11 volumes of the 'Hrvatska Enciklopedija' is displayed. Each volume has a dark cover with the title 'HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA' and a white spine label indicating the volume number and the corresponding page range (e.g., 1 A-Bd, 2 Bi-Dil, 3 Dlh-F, 4 Gr-Izn, 5 Izn-Kos, 6 Kos-M, 7 Mer-Onl, 8 Ond-P, 9 Q,R-Si, 10 Siz-Tri, 11 Trl-Zv). Below the volumes is a large, stylized arrow pointing to the right, containing the text 'Obavijesti i prodaja'.

**LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD
*Miroslav Krleža***

10 000 Zagreb
Frankopanska ul. 26
tel. (01) 48 00 333
faks (01) 48 00 323
e-mail: lmk@hlez.hr

prodavaonica Frankopanska ul. 24
tel. (01) 48 00 346 /

prodavaonica Masarykova ul. 26
tel. (01) 420 779

HKZ će rado pomoći svim Hrvatima u Wiesbadenu i okolici u nabavci ovog iznimno važnog djela, bilo da se radi o naručbi, bilo o preuzimanju i prijenosu iz domovine.
Nazovite predsjedništvo HKZ-a ili uredništvo Riječi i raspitajte se, bez obveze!
Cijena jednog sveska 45 Euro (uračunat popust od 10% kod plaćanja gotovinom).